

Holtitonta tuhlausta vai olosuhteiden uhreja?

Tutkimus Internetin keskustelupalstan velkaantumisrepertuaareista

Riikka Kimpanpää
Tampereen Yliopisto
Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos
Sosiaalityön pro gradu – tutkielma
Kesäkuu 2008

Tampereen Yliopisto
Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos

RIIKKA KIMPANPÄÄ : Holtitonta tuhlausta vai olosuhteiden uhreja? Tutkimus Internetin keskustelupalstan velkaantumisrepertuaareista.

Pro gradu - tutkielma, 78 s.

Sosiaalityö

Kesäkuu 2008

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella nuorten ylivelkaantumista ja sitä, miten velkaantumisesta puhutaan ja millaisia identiteettejä ylivelkaantuneille nuorille erilaisten repertuaarien kautta rakentuu.

Kuluttaminen on arkipäiväistynyt länsimaissa. Palvelujen, huvitusten ja tarpeiden tyydyttämisen lisäksi sillä on myös negatiivisia vaikutuksia. Taloudelliset ongelmat ovat yleistyneet, samoin maksuhäiriömerkintöjen määrät. Maksuhäiriömerkintä sulkee monia ovia yhteiskunnassa. Se saattaa vaikeuttaa esimerkiksi lainan, vuokra-asunnon tai työpaikan saantia. Erityisen vaikea tilanne on, kun maksuhäiriömerkintä on nuorella henkilöllä. Maksuhäiriömerkintä on luonteeltaan myös leimaava, sillä ylivelkaantumista on perinteisesti pidetty yksilön omasta ahneudesta tai holtittomuudesta johtuvana. Ylivelkaantumisen syyt ovat kuitenkin moninaiset ja maksuhäiriömerkinnän takana voi olla sellaisia tekijöitä kuten sairaus, köyhyys, huono-osaisuus tai riippuvuudet. Tutkimukseni teoreettisessa osiossa käyn läpi muita aiheesta tehtyjä tutkimuksia. Näiden tutkimusten perusteella ylivelkaantumisella on monenlaisia syitä ja se on harvoin seurausta tarkoituksellisesta holtittomuudesta rahankäytössä.

Tutkimukseni empiirisessä osiossa analysoin nuorten Internet- keskustelupalstalle kirjoittamia tekstejä ylivelkaantumiseen liittyen. Tutkimusmetodi on diskurssianalyttinen. Tarkastelin, millaisia erilaisia repertuaareja nuorten puheesta oli löydettävissä ja millaiseksi nuoren ylivelkaantuneen identiteetti rakentuu. Löysin neljä repertuaaria, jotka olen nimennyt ”*uhrin*”, ”*syllisen*”, ”*syllinen, mutta...*” ja ”*en ollut oma itseni*”- repertuaareiksi. Tutkimukseni perusteella velkaantuminen rakentuu ennen kaikkea häpeälliseksi asiaksi. Velkaantumiseen liittyy häpeän, vihan, toivottomuuden ja syyllisyyden tunteita. Taloudellisia ongelmia piilotellaan läheisiltä ja nuori velkaantunut kokee epäonnistuneensa, oli velkaantumisen syy mikä tahansa. Velkaantuminen rakentuu myös pysyväksi olotilaksi, taloutta tuntuu olevan vaikea järjestää enää uudelleen ja siten saavuttaa luottokelpoisuutta.

Avainsanat: ylivelkaantuminen, luottotiedot, kuluttaminen, nuoret

University of Tampere
Department of Social Policy and Social Work

RIIKKA KIMPANPÄÄ: Careless Spenders or Victims of circumstances? Research of Internet conversations and indebtedness repertoars

Master`s Thesis, 78s.

Social Work

June 2008

The aim of this work is to study young adult`s indebtedness and more precisely, how they speak about getting in to debt and how they construct their identities through different repertoires.

Consuming is part of everyday life in Western societies. It provides services, pleasures and necessities but has also negative consequences. Economic difficulties are more common and so is living with bad credit history. Bad credit history closes many doors in society. It may make it difficult for example to get a loan, rent an apartment or get a job. Most difficult is the situation where young person has bad credit history. Bad credit reputation is often stigmatizing. Getting in to debt is often thought to be caused by person`s own greediness and recklessness. The reasons behind gotten in to debt are many, for example poverty, sickness and obsession. In the theoretical part of my work I analyzed other researches related to this subject. In the light of other research results indebtedness seems to have multiple causes and it is seldom characterized to be caused entirely by careless economy.

In the empirical part of my work I analyzed young adults Internet discussions referred to this subject. The method of this study was discourse analytical. I tried to find out what different kind of repertoires were there to be found and how young adults gotten in to debt constructed their identity? Four different kind of repertoires were identified, named as: "*Victim*", "*guilty*", "*Guilty, but...*" and "*I wasn`t myself*" - repertoires. Based on this analyze, getting in to debt seems to be most of all a disgraceful thing. Getting in to debt seems to be related with feelings such as shame, anger, hopelessness and guilt. Economic problems are hidden from others and indebted person seem to feel that he or she is failed no matter what the reason was gotten in to debt with. Gotten in to debt seems to be also something permanent, it seems to be hard to manage economically and change credit reputation.

Keywords: Getting in to debt, credit reputation, consuming, young adults,

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	4
2. NUORET JA KULUTUS	6
2.1 Kuluttaminen.....	6
2.2 Nuoret kulutusyhteiskunnassa.....	9
2.3 Nuorten talous.....	11
2.4 Nuorten kulutuskäyttäytyminen.....	14
2.5 Nuorten syrjäytyminen.....	18
3. VELKAANTUMISESTA JA YLIVELKAANTUMISESTA	22
3.1 Lainamarkkinat.....	24
3.2 Nuorten ylivelkaantumisen syyt.....	27
3.3 Maksuhäiriömerkintä ja sen vaikutukset.....	28
4. AINEISTO JA ANALYSOINTI	33
4.1 Aineiston hankinnasta.....	34
4.2 Tutkimusaineisto.....	36
4.3 Internetin keskustelupalsta tutkimuslähteenä.....	38
4.4 Tutkimusaineiston eettisyydestä ja uskottavuudesta.....	40
4.5 Diskurssianalyysi.....	41
5. TUTKIMUSTULOKSET	46
5.1 Repertuaarit	51
5.1.1 Uhrin repertuaari.....	51
5.1.2 Syyllisen repertuaari.....	54
5.1.3 Syyllinen, mutta... -repertuaari.....	57
5.1.4 En ollut oma itseni -repertuaari.....	60
6. YHTEENVETOA JA POHDINTAA	63
LÄHTEET	71

1. JOHDANTO

Nuorten maksukäyttäytyminen on saanut paljon huomiota osakseen julkisissa keskusteluissa viime vuosina. Keskustelu aiheena ovat olleet erityisesti nuorten maksuhäiriömerkinnät, jotka ovat lisääntyneet. Lainaa on nykyään helppo saada ja sitä myös otetaan. Maksukäytännöt ovat yleisesti muuttuneet muutaman viime vuosikymmenen aikana. Hankintojen rahoitus luotolla on yleistynyt, ja entinen säästämiseen painottunut hankintojen rahoittaminen on jäänyt taka-alalle. Lainaa markkinoidaan tehokkaasti ja sitä voi saada, vaikkeivät maksuedellytykset olisikaan aivan kunnossa. Vastuuta on selkeästi siirretty velan antajalta velan ottajalle.

Ollessani työssä sähköyhtiön maksunvalvonnassa panin merkille, että monella nuorella on velkaa ulosotossa ja vaikeuksia jopa niinkin arkisten laskujen kuin sähkölaskujen maksussa. Sittemmin olen tehnyt sosiaalityöntekijän sijaisuuksia ja sama ilmiö on tullut vastaan nuorten toimeentulotukiasiakkaiden kohdalla. Järkyttävää on ollut todeta, kuinka pienikin velka voi kasvaa lyhyessä ajassa kohtuuttoman suureksi ja maksuhäiriömerkintä sulkea yhteiskunnan ovet jo ennen kuin ne ovat elämäänsä aloittelevalle kunnolla auenneetkaan.

Sosiaalityöntekijänä velkaongelmien edessä on melko aseeton. Silti juuri velka ulosotossa saattaa olla se syy, miksi nuori ei kiinnostu työstä tai opiskelusta. Se saattaa olla syy, miksi nuori ei saa asuntoa tai työpaikkaa. Sosiaalityöltä puuttuvat välineet auttaa näissä tapauksissa. Myös kunnallisen velkaneuvonnan aseet nuorten ylivelkaantumista vastaan ovat vähäiset. Nuoret eivät yleensä pääse velkajärjestelyyn, koska heillä ei useinkaan ole säännöllisiä palkkatuloja, jolloin maksuohjelmaan sitoutuminen on melko mahdotonta. Nuoren mahdollinen työttömyys taas katsotaan

lyhytaikaiseksi tilaksi. Ammattikouluttamattomat nuoret eivät työllisty kovin helposti, jolloin ollaan melkoisessa noidankehässä. Kotikaupungissani Tampereella sosiaalinen luototus ei ole mahdollista. Velkojen korot kasvavat, toimeentulotuella tai työmarkkinatuella niitä on vaikea lyhentää ja maksuhäiriömerkintä on ja pysyy. Hälyttävää on, että monikaan nuori ei näe velkavankeudesta ulospääsyä. Laskujen maksulla ei joillekin nuorille näytä enää olevan merkitystä, koska velkaa on paljon ja maksuhäiriömerkintä on jo olemassa. Velkaa on otettu tai sitä on kertynyt mitä moninaisemmista syistä. Sosiaalitoimen asiakkaissa korostuu mielestäni velkojen käyttö mm. tiukan talouden tasapainottajana. Pikaluottoja voidaan ottaa esimerkiksi kodinhankintoihin, vuokravakuuteen, erääntyvän laskun maksuun tai ruokaan vaikkapa toimeentulotukihakemuksen käsittelyn pitkittyessä. Myös päihdeongelmaisilla on usein velkaongelmia.

Maksuhäiriömerkintä näyttää edustavan ihmisille muutakin kuin pelkkiä henkilön maksu- ja rahaongelmia. Sen toinen nimi, ”luottohäiriömerkintä”, kuvaakin osuvasti tätä toista merkitystä. Merkinnän saanut ei välttämättä saa asuntoa, työpaikkaa tai opintolainaa. Merkintä nähdään jonkinlaisena määrittelijänä ihmisen luotettavuuden ja moraalin suhteen ja tällöin ”merkitty” henkilö on tässä suhteessa epäkelvo kansalainen. Yhä useampi taho saa toisten luottotietoja käyttöönsä. Nykyisin kuka tahansa, joka aikoo lainata tai on lainannut toiselle rahaa saa lainmukaisesti tarkastaa velallisensa luottotiedot. Vuokranantajille ja työnantajille luottotietojen tarkistus on tullut lähes tavaksi.

Julkisissa keskusteluissa on pohdittu nuorten ”*kaikki mulle heti nyt*” -asennetta maksuhäiriöiden synnyssä. On epäilty, ettei nuoria kiinnosta säästäminen tai talouden pidemmälle tähtäävä suunnittelu. Mielestäni velkaantumisen kuittaaminen tällä tavoin itse- aiheutetuksi ja holtittomaksi toiminnaksi laimentaa yleisesti halua tehdä asialle jotain ja kehittää velkajärjestelyjä myös nuorten kohdalla. Velkaantumisen syyt kun ovat kuitenkin moninaiset. Pidänkin erittäin tärkeänä keskittyä tutkimuksen

teoriaosiossani myös nuorten velkaantumisen syihin. Aiheesta on tehty viime vuosina paljon mielenkiintoista tutkimusta.

Aloitan siis tutkielmani perehtymällä ensin nuorten taloudelliseen asemaan yhteiskunnassa sekä nuorten velkaantumisen syihin ja seurauksiin. Tässä käytän apuna muiden tutkijoiden ja tahojen aiemmin aiheesta saavuttamia tutkimustuloksia. Sen jälkeen esittelen oman tutkimuskohteeni tutkimusmenetelmineen ja lopulta saavuttamani tutkimustulokset niihin liittyvine pohdintoineen.

2. NUORET JA KULUTUS

Nykyistä kuluttamiseen perustuvaa yhteiskuntaa on syytä tarkastella lähemmin, jotta taloudellisen tilanteen merkitys suhteessa yksilön yleiseen toimintakykyyn yhteiskunnassa asettuu oikeisiin mittasuhteisiinsa. Markkinoiden ja kulutuksen voimista yhteiskunnassa on kääntäen havaittavissa, miten suuria vaikutuksia yksilön toimintaan ja osallisuuteen köyhyydellä ja esimerkiksi maksuhäiriömerkinnällä on.

2.1 Kuluttaminen

Kulutus ymmärretään usein vain tavaroiden ostamisena (Ilmonen 2007, 251.) Kulutustapahtuma ei kuitenkaan rajoitu vain tavarain ostamiseen, vaan kyseessä on tätä laajempi prosessi. Ensinnäkin tavarat ja ostettavat palvelut tarjotaan markkinavoimien kautta. (mt, 66). Mielikuvilla, symboliikalla, taloudellisuudella ja laadulla on omat hyvin tärkeät roolinsa. Ihminen ei osta vain tiettyä tuotetta vaan koko sitä ympäröivän kulttuuriin sidotun maailman. Tavarat ja palvelut ovat tärkeitä tekijöitä ihmisten fyysisissä ja psyykkisissä prosesseissa, joiden kautta integroidutaan yhteiskuntaan tai erotutaan siitä. Kuluttaminen ja tavarat pitävät tavallaan yhteiskuntaa koossa. (mt, 78.) Ihminen ostaa osallisuutensa yhteiskuntaan. On helppo kuvitella, miten ulkopuoliseksi muihin nähden jäisikään sellainen ihminen,

jolla ei olisi nykyisiä arkisia välineitä, televisiota, tietokonetta, puhelinta, huonekaluja, vaatteita, astioita ym. Tällaisia ihmisiä toki löytyy. He ovat yleensä asunnottomia ja vakavimmin yhteiskunnasta syrjäytyneitä.

Postmodernin identiteetin muodostumisen käsityksen mukaan persoonalliset suhteet ja perinteiset instituutiot ovat menettäneet merkitystään identiteetin muodostuksessa. Sen sijaan markkinat ovat vallanneet niiden paikan. Postmoderni ihminen sekä ilmaisee että luo identiteettiään kulutuksen kautta. (Saarinen 2001, 35.) Valinnoilla kerrotaan itsestä ja ajatusmaailmasta. Myös esimerkiksi ekokuluttajat edustavat tietynlaista kulutuksen suuntausta ja ideologiaa ja se ilmenee heidän valitseminaan tuotteina.

Joukkoviestimet ovat tärkeässä roolissa ideologioiden tuottajina ja muuttajina. Joukkoviestimien kautta välitetään kuvauksia, mielikuvia ja tarinoita ympäröivästä yhteiskunnasta. (Hall 1992, 273.) Näiden viestien takana eivät kuitenkaan ole joukkoviestinnässä toimivien ihmisten mielipiteet tai ominaisuudet, vaan viestit rakentuvat jo olemassa olevista diskursseista (mt, 288). Ne edustavat siis sitä, mikä kulttuurissa on tiedossa tai mitä siinä arvostetaan. Ikuinen nuoruus on yhteiskunnassamme tavoiteltava asia ja miljoonia on tienattu myymällä nuoruuteen tähtääviä tuotteita, kuten rasvoja, kuntoilulaitteita ja hoitoja.

Erilaisten tavaroiden ja palveluiden ostamiseen vaikuttavat sekä sisäiset että ulkoiset tekijät (Bergström & Leppänen 1998, 39). Ulkoisia tekijöitä ovat taustatekijät, kuten ammatti, koulutus ja asuinpaikka. Sisäisiä tekijöitä ovat perhe, jäsenryhmät, ihanneryhmät ja alakulttuurit. (mt, 39- 44.) Ostamisella tyydytetään tarpeita, jotka voivat olla tiedostettuja tai tiedostamattomia. Tiedostetut tarpeet ovat esimerkiksi nälkä, jano, kylmä jne. Tiedostamattomat tarpeet ovat markkinavoimien heräteltävissä. Yleensä nämä tarpeet pohjautuvat vahvasti tunteisiin. Puhutaan myös ns. käyttö - ja välinetarpeista. Käyttötarve tarkoittaa sitä tarkoitusta, johon tuote

ostetaan. Esimerkiksi pyörä voidaan ostaa kulkuvälineeksi. Välinetarpeet taas ratkaisevat, minkä tarjolla olevan tuotteen henkilö valitsee. Ostaja hankkii sen tuotteen, jonka haluaa kertovan jotain hänestä itsestään, ns. imagoonsa sopivan tuotteen. Tuote toimii siis välineenä imagon rakentamisessa. (mt, 30.) Erityisesti brändit vetoavat ostajien välinetarpeisiin (Hollanti ja Koski 2007, 92.) Brändejä ovat esimerkiksi Fazer, Nokia ja Arabia.

Nykyistä ostosten tekemistä kuvaa hyvin yleistynyt termi; ”shoppailu”. Ostoksilla käynnillä haetaan hyvänolon tunnetta, se on samaan aikaan viihtymistä ja kanssakäymistä muiden kanssa. Markkinoinnissa viihtyisään ostosympäristöön onkin osattu jo kauan kiinnittää huomiota.

Ostopäätökseen vaikuttavat henkilön ostohalu ja ostokyky. Ostohaluun liittyvät psykologiset ja sosiaaliset tekijät sekä näihin vaikuttavat yritysten markkinointikeinot. Ostokykyyntä taas vaikuttavat käytettävissä oleva raha tai luotonsaantimahdollisuudet sekä yhteisötekijävaikutukset kuten yleinen taloustilanne. (Lahtinen, Isoviita & Hytönen 1996, 54- 63.)

Kansantaloudellisesti, mitä suurempi osa tuloista kulutetaan, sitä enemmän tuotanto kasvaa ja kehittyy. Eli mitä pienempi osa ihmisiltä jää säästöön ja menee kulutukseen, sitä parempi (Pekkarinen ja Sutela 2002, 216.) Onko säästäminen sitten huono asia? Taloudellisen tilanteen ollessa yleisesti huono, näin voidaan sanoa. Hyvinä aikoina säästäminen kuitenkin hyödyttää yhteiskuntaa, juuri huonojen aikojen kuluttamisen mahdollistamisen näkökulmasta.

Kuluttaminen on siis monimutkainen prosessi, jossa tuotteen todellinen tarve on vain yhtenä osatekijänä. Markkinat vastaavat ostohaluihin ja toisaalta myös ruokkivat halua lisähankintoihin. Länsimainen ihminen rakentaa itseään tavarain, vaatetuksen ja esimerkiksi harrastusten kautta. Myös ekologinen tai hyvin niukka kuluttaminen on

omanlaisensa kulutus päätös, joka kertoo päätöksen tekijän ajatusmaailmasta ja persoonallisuudesta.

Kulutuksen merkitystä nykypäivänä voidaan havainnollistaa ottamalla esimerkiksi vaikkapa jokin jokapäiväinen tarvike tai tuote. Kaj Ilmonen (1993, 249- 266) on kirjoittanut mielenkiintoisesti, miten ruoka on saavuttanut kuluttamisen kautta aivan erityisiä ulottuvuuksia. Valitsemaamme ja ostamaamme ruokaan liittyy arvolatauksia, ajattelutapojen ilmauksia, kokonaisia elämäntapoja. Esimerkiksi luokkapohjainen erottautuminen tapahtuu tavoittelemalla poikkeavia tarvikkeita, joihin kaikilla ei ole taloudellisia edellytyksiä. Ruokamuoti määrittelee, mikä on milloinkin tavoiteltua ja arvostettua. Ruoka käy siis hyvin esimerkiksi siitä, miten alun perin perustarpeen, nälän tyydyttämisestä on kulutuksen kautta muodostunut monimuotoinen prosessi, johon liittyy monimuotoisia sosiaalisia sääntöjä ja käytäntöjä ja jota määrittävät muoti, uskomukset ja ihanteet.

2.2 Nuoret kulutusyhteiskunnassa

Kuluttamisella on erilainen asema yhteiskunnassa kuin esimerkiksi vielä viisikymmentä vuotta sitten. Tärkeintä ei ole omistaminen, vaan kuluttaminen itsessään näyttää muodostuneen itseisarvoksi. Suomessa on vallinnut aina 1960-luvulle saakka voimakas talonpoikainen talouseetos, jolle ominaista oli omavaraisuus ja säästeliäisyys. 1960-luvun myötä taloudessa tapahtui läpimurto ja nykyinen kulutusyhteiskunta sai alkunsa. (Autio & Paju 2002, s. 211.) Tämän päivän nuoriso on kasvanut aineellisesti vauraassa ja runsaassa yhteiskunnassa. Vanhempi väestö on pitänyt nuoria impulssiostajina ja materialistisen lapsuuden on pelätty vaikuttaneen nuorten halukkuuteen säästää ja harkita hankintojaan.

Erilaisilla kulutusvalinnoilla viestitetään arvoja ja asenteita. Erityisesti nuorille kuluttaminen on tärkeä osa oman identiteetin rakentamista. Sosiaalisiin verkostoihin

jäsentymisen käy osaksi kulutuksen kautta. Tärkeimpiä näistä verkostoista on kaveripiiri. (Kuluttajavirasto.)

”Kulutuskulttuuri on läsnä kokemuksellisessa ja visuaalisessa arkipäivässä kehdestä hautaan. Koululainen opettelee aktiivisesti eläinten, kasvien ja eri maiden ja maanosien tuntemusta, mutta oppii lähes huomaamattaan vaatteiden, koulureppujen, kenkien, matkapuhelimien sekä harrastusvälineiden tuotemerkit ja brändit. Kuluttajaksi kasvu tapahtuu Pilttien, Legojen ja Levisten maailmassa”.

Autio & Paju, 2005, 6

Kulutus alkaa siis huomaamatta jo lapsena ja muihin samaistutaan osaksi myös tavaran kautta. Kuuluakseen joukkoon on oltava samantapaisia leluja ja harrastuksia kuin muilla. Kulutukseen lähdetään siis jo lapsena “leikkiin mukaan”.

Nuoren kasvussa on kysymys muihin liittymisestä eli integraatiosta yhteiskuntaan. Tähän liittyviä seikkoja ovat yksilöllistyminen, minän rakentaminen ja erillisyyden rakentaminen suhteessa muihin. (Ulvinen 1999, 38.) Elämänhallinnan taidot, joihin myös talousasiat liittyvät, riippuvat siitä millainen toimintatila nuorella on ollut, tarkoittaen sosiaalisia suhteita ja esimerkiksi vanhempien tukea. Nuori, jonka elämänhallinta on puutteellista, elää ”tässä ja nyt ja minä”- asenteella, keskittymättä tulevaisuuteen ja seurauksiin. (mt, 45- 46.) Tällöin nuoren on vaikea tehdä pidemmälle tähtääviä taloudellisia suunnitelmia.

Aution ja Pajun (2005, 6) mukaan nuoret omaksuvat kulutustottumuksensa perheiltään, mediasta ja ympäröivästä yhteiskunnasta. Nuori syntyy

kulutuskeskeiseen yhteiskuntaan ja tähän seikkaan hän ei voi itse vaikuttaa. Lapsuudenkodin kulutustottumuksilla on merkitystä lasten tulevan rahankäytön suhteen. Vanhemmat saattavat välittää huolettoman rahankäytön lapsilleen tai saada rahan tuntumaan itsestäänselvyydeltä. Vanhemmilla voi olla myös päinvastainen vaikutus, vanhempien ylivelkaantuminen ja sen vaikutusten seuraaminen saattaa saada nuoren hyvin varovaiseksi omissa kulutusvalinnoissaan.

2.3 Nuorten talous

Taloudellisen tilanteen ja köyhyyden määrittelyssä on huomioitava ympäröivä yhteiskunta. Esimerkiksi kukaan suomalainen tuskin täyttää köyhyyden tunnusmerkkejä, jos häntä verrataan vaikkapa kehitysmaissa asuviin köyhiin. Pelkästään tuloja katsomalla ei saada riittävän tarkkaa kuvaa taloudesta ja köyhyydestä. Tämän vuoksi usein käytetäänkin ns. suhteellisen köyhyyden käsitettä, jossa henkilön tulotasoa verrataan muiden samassa yhteiskunnassa elävien tulotasoon. (Kiander ja Lönnqvist 2002, 108.)

Teollistuneissa yhteiskunnissa köyhyydessä on kyse taloudellisten resurssien puutteesta ja tämän aiheuttamasta sosiaalisen toimintakyvyn rajoittuneisuudesta. Köyhäksi voidaan katsoa sellainen henkilö, jolla ei ole mahdollisuuksia elää ja kuluttaa niin kuin ympäröivän yhteiskunnan laatuvaatimukset edellyttäisivät. (Kangas 1996, 11.)

Nuorten köyhyys on ollut kasvussa 1990-luvun lopusta. Suhteellinen tuloköyhyys (muun väestön tulotasoon verrattuna) on lisääntynyt erityisesti nuorten keskuudessa. Yksinasuvien köyhyysriski on korkea ja köyhyys kohdentuu erityisesti nuoriin, jotka ovat opiskelijoita, työttömiä tai perhe-etuuksien varassa eläviä. Nuorista yksinasuvista 40 prosentilla on ollut vaikeuksia laskujen maksussa. (Hämäläinen 2004, 35.)

Myös Kankaan (2003, 9) mukaan suurimmassa köyhyysriskissä koko väestöä ajatellen ovat opiskelijat ja näiden jälkeen alle 25-vuotiaat ja työttömät. 1990-luvun laman jälkeen nuorten taloudellinen asema on jäänyt heikommaksi muihin ikäryhmiin nähden. Tämä johtuu mm. nuorten korkeasta työttömyysasteesta sekä monista sosiaaliturvan leikkauksista jotka kohdistuivat nuoriin ja lapsiperheisiin laman aikana ja joita ei ole merkittävästi parannettu viime nousukauden aikana. (mt, 99).

Nätin mukaan (1999, 155) 1990-luvun laman jälkeen nuorten työttömyysaste kasvoi merkittävästi. Nuorten työsuhteita leimaa osa- tai määräaikaisuus. Tämä taas johtaa matalampaan toimeentuloon suhteessa muuhun väestöön kuin mitä ehkä aiemmilla sukupolvilla on ollut. Suhteessa tarvittavien hankintojen (esimerkiksi kodinperustaminen, oppikirjat, autot, ajokortit ym.) määrään taloudellinen tilanne onkin aivan päinvastainen. Vanhemmalla väestöllä on jo vähemmän ns. pakollisia hankintoja, mutta nurinkurisesti enemmän varallisuutta.

Tulonsiirroilla on merkittävä asema nuorten taloudessa. Sosiaaliturvan määrä on suurimmillaan kun henkilö on 20- 23-vuotias. Nuorten käyttämiä tulonsiirtoja ovat opintososiaaliset etuudet, perhe-etuudet, työttömyysturva, asumisen tuet ja toimeentulotuki. Lisäksi näitä, erityisesti opintososiaalisia etuuksia, täydentävät palkkatulot ja pääomatulot. (Hämäläinen 2004, 37.) Tulonjakotarkasteluissa nuorten köyhyyttä ei kuitenkaan pidetä ongelmallisena, koska nuorten ajatellaan olevan pääsääntöisesti opiskelijoita. Opiskelijaköyhyyden taas ajatellaan olevan jokseenkin vapaaehtoista ja tulevaisuuteen investoinnin luonteista. (mt, 37.)

Opiskelevan nuoren on opintotuen lisäksi joko otettava lainaa tai käytävä töissä selviytyäkseen taloudellisesti. Nuorella ei välttämättä ole käytettävissään täysimääräistä opintotukea, jos hän on alle 21-vuotias ja opiskelee esimerkiksi keskiasteen koulutusta, koska tällöin vanhempien tulot vaikuttavat nuoren

opintotukeen, vaikkei hän asuisikaan enää kotona. Työttömällä nuorella on tulona yleensä työmarkkinatuki tai vain asumistuki, jos työmarkkinatukeen ei ole oikeutta. Näin on yleensä silloin, kun ammattikoulutus puuttuu. Työmarkkinatuen saamisen ehdot ovat kiristyneet ja tämän vuoksi nuorella on usein jaksoja, jolloin hän ei saa työmarkkinatukea. (Hämäläinen 2004.) Usein nuorella on tällöin täydentävänä tulona toimeentulotuki. Työttömän nuoren asema onkin erityisen vaikea, etenkin silloin jos hänellä ei ole ammattia. Mitä pidempään nuori on työmarkkinoiden ulkopuolella, sitä vaikeampi hänen on päästä niistä osalliseksi tulevaisuudessakaan.

Tuloköyhyyttä tasapainottavat ratkaisevasti monella nuorella käytettävissä olevat muut tulot, esimerkiksi vanhempien rahallinen ja materiaallinen tuki. Vanhemmilla onkin taloudellisesti varsin vahva rooli monen nuoren elämässä. (Saarela 2001, 35.) Vanhempien tuki vähenee asteittain, mitä vanhemmaksi tullaan. Saarelan (2001) tutkimuksessa haastatelluista opiskelijoista 88 prosenttia ilmoitti saaneensa jonkinlaista taloudellista tukea vanhemmiltaan. Vanhemmat mm. ostavat ruokaa, maksavat laskuja ja avustavat kodinhankinnoissa. Työttömistä nuorista 71 prosenttia sai vanhemmiltaan taloudellista apua. Merkittävästi huonompi taloudellinen asema näyttäisikin olevan niillä nuorilla, jotka eivät voi vanhemmiltaan taloudellista apua saada. Nämä nuoret ovat ainoastaan virallisten avunlähteiden varassa. Vielä muutama vuosikymmen sitten kotoa pois muutettaessa tärkein apu saatiin juuri vanhemmilta ja sukulaisilta, nyt nämä verkostot ovat korvautuneet monessa tapauksessa virallisilla avunlähteillä, kuten toimeentulotuella. (Raitanen 2001, 99.)

Nuoruutta on kuitenkin perustelematonta leimata yksinomaan taloudellisen ahdingon suossa räpimiseksi. Pienituloisuudesta huolimatta kaikki nuoret eivät näe taloudellista tilannetta ongelmallisena. Esimerkiksi monet opiskelijat pitävät tilannettaan väliaikaisena elinvaiheköyhyytenä, joka loppuu aikanaan. (Wilska 2001, 56.) Tähän tulokseen päädyttiin myös Kankaan (1996) yliopisto-opiskelijoita koskevassa tutkimuksessa. Yliopistossa opiskelevat nuoret eivät kokeneet olevansa

köyhiä, tilanteen uskottiin parantuvan valmistumisen jälkeen. Nuoret suhtautuvat taloudelliseen tulevaisuuteensa yleensäkin positiivisemmin kuin vanhempi väestö. (Kangas 1996, 177.)

2.4 Nuorten kulutuskäyttäytyminen

Nuorten kuluttamisesta on kiinnostuttu taloudellisessa mielessä vasta nousukaudella laman jälkeen, kun nuorten kulutus lisääntyi huomattavasti (Kangas 2003, 99). Nuorten väliset erot kulutuksen suhteen ovat tällä ajalla myös huomattavasti kasvaneet. Koko väestön tuloerojen kasvaessa syrjäytymisestä ja huono-osaisuudesta näyttää tulevan yhä enemmän periytyvää. Nuoret saattavatkin jatkossa jakautua selkeämmin ääripäihin kuluttamisensa ja taloudellisen tilanteensa perusteella. On hyväosaisia nuoria, jotka kuluttavat paljon sekä syrjäytyviä huono-osaisia nuoria, joilla kulutusvaroja ei ole. Jako menestyjiin ja häviäjiin vaikuttaa paitsi julkisissa keskusteluissa, myös nuorten omissa mielipiteissä. (Wilska 2001, 58.)

Nuorten kuluttamisen tutkiminen on haasteellista, koska elämäntilanne ei kaikilla ole vielä vakiintunut. Nuori saattaa elää joko täysin itsenäisesti, osaksi vanhempien tuella tai vielä kokonaan vanhempiensa taloudessa. Mm. Suomen Pankkiyhdistys (2006) on kuitenkin tehnyt vuosittaista kulutustutkimusta kohteena nuoret. Suomen Pankkiyhdistyksen (2006) mukaan nuoret käyttävät rahaa mm. opiskeluun, urheilu- ja ulkoiluvarusteisiin, viihde-elektroniikkaan ja lomamatkoihin. Osa nuorista suunnittelee myös oman asunnon ostoa.

Julkisessa keskustelussa huomiota ovat saaneet erityisesti nuorten kalliit vapaa-ajan hankinnat ja harrastukset. Tällaiset hankinnat kun ovat ristiriidassa nuorten taloudellisen tilanteen kanssa. Itsenäisesti asuva nuori ei kuitenkaan kuluta sen enempää vapaa-ajanviettoon rahaa kuin vanhempi väestökään. Nuorten rahankäytön

tutkimisessa onkin huomattava, että esimerkiksi kotona asuvan nuoren ei tarvitse maksaa asumisestaan ja elämisestään, jolloin rahaa on mahdollista käyttää enemmän esimerkiksi harrastuksiin. Itsenäisesti asuvalla nuorella tilanne on toinen. Nuoret ovat myös haluttomia ottamaan lainaa harrastuksia tai vaikkapa matkailua varten. (Kangas 2003, 97.)

Tiedotusvälineet ovat tärkein nuorten kulutusta ja rahankäyttöä ohjaava taho. Nuorista peräti 42 prosenttia katsoo saavansa tärkeimmät tiedot juuri tiedotusvälineistä. Seuraavaksi eniten luotetaan kavereiden tietoon (20 %) ja heti perään vanhempien neuvoihin (19 %). Sen sijaan koulusta kuluttajatietoa nuoret kokevat saavansa huomattavasti vähemmän (2 %). (Saarela 2001, 22.)

Nuorten kuluttamista koskevissa tutkimuksissa on tyypillistä, että nuoret jaetaan kulutuskäyttäytymisensä mukaisesti erilaisiin kulutusta kuvaaviin ryhmiin. Saarinen jakaa kuluttajat tutkimuksensa perusteella neljään ryhmään: nautiskelija, luotottaja, säästäjä, ekokuluttaja. (Saarinen 2001, 52.) *Nautiskelija* edustaa nykyistä modernia kuluttajaa. Tunnusomaista on identiteetin rakentaminen kulutuksen kautta. Kuluttamisesta haetaan hedonistisia nautintoja ja elämykset ovat tärkeitä. Nuoria on paljon tämän ryhmän edustajina. Osalla nuorista on runsaasti rahaa käytettävissään, mutta ei juuri mitään pakollisia menoja asuessaan vielä vanhempiensa kanssa. Tällöin rahaa on mahdollista käyttää mielitekoihin ilman suurempia seurauksia. *Luotottaja* tekee hankintansa käyttämällä erilaisia luottoja eli tekemällä velkaa. Tämä ryhmä on parhaiten edustettuna 35 -59-vuotiailla aikuisilla. Nuoret suhtautuvat Saarisen mukaan luoton ottamiseen muuta väestöä kielteisemmin. Esimerkiksi opintolaina koetaan vastenmielisenä ja pelottavana vaihtoehtona. Osa nuorista kuitenkin rahoittaa isompia hankintoja, kuten auton, pesukoneen tai polkupyörän luotolla. *Säästäjä* - tyyppi ei ole väestössä enää kovin yleinen. Sitä edustaa etupäässä sotasukupolvi, joka joutui elämään niukkuudessa ja säästämään pahan päivän varalle. Sosioekonomiselta asemaltaan alhaisemmissa luokissa olevat ja yksityisyrittäjät säästävät myös muita

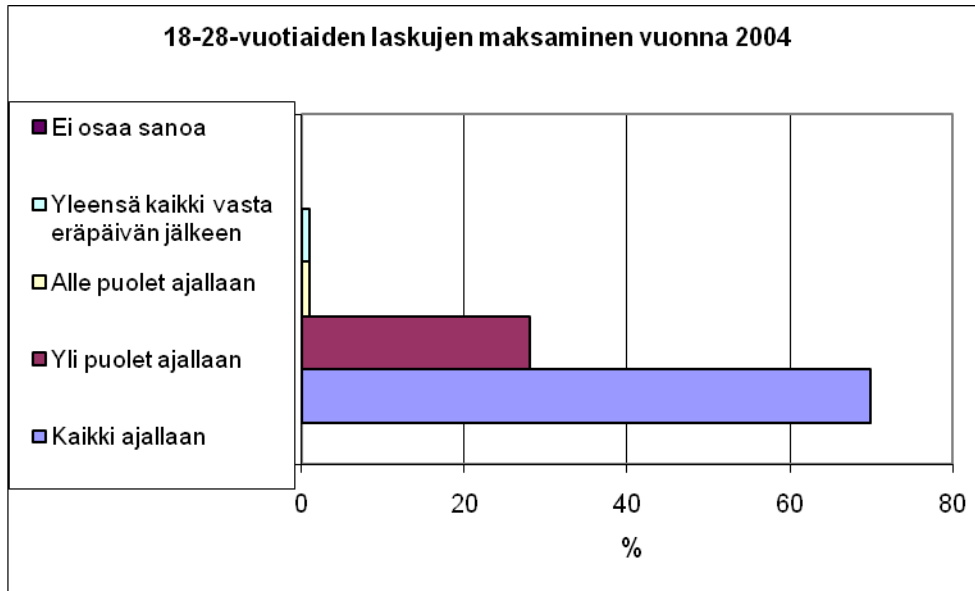
enemmän. Varakkaista perheistä tulleilla nuorilla saattaa olla vanhempien tai sukulaisten keräämiä säästöjä. Neljäs kuluttajatyyppejä, *ekokuluttaja* ei ole oletuksista huolimatta nuorten kuluttajatyyppejä. Vaikka aktivistiryhmissä yleensä onkin nuoria, määrällisesti heitä on kuitenkin vähän. Ekokulutus on yleisintä aikuisilla naisilla. Sosioekonomiselta asemaltaan korkeimmissa luokissa olevat suhtautuvat ekokuluttamiseen kielteisimmin. Saarisen tutkimuksesta käy ilmi, että vaikka nuoret lukeutuvat suurimmaksi osaksi ryhmään nautiskelijat, tekevät he kuitenkin ostoksensa pääosin varojensa rajoissa.

Kulutusryhmiin nuoret jaetaan myös Koljosen ja Römer - Paakkasen (2000) tutkimuksessa. He jakavat nuoret kulutustyyppiltään kahteen ryhmään, *harkitseviin* ja *vähemmän harkitseviin*. Harkitseva kuluttaja tekee hankintoja varallisuutensa rajoissa. Harkitsevalla kuluttajalla voi olla myös velkaa. Velkaongelmiin harkitseva kuluttaja on kuitenkin saattanut joutua esimerkiksi lainatakauksen kautta. Vähemmän harkitsevien ryhmä jaetaan kahteen alaryhmään, *tuhlaajiin* ja *holtittomiin tuhlaajiin*. Tuhlaajat ovat mahdollistaneet kulutuksensa luottokortein, mutta velkojen maksuista pääosin huolehditaan. Holtittomilla tuhlaajilla taas on nähtävissä selvä yli varojen eläminen välittämättä mistään, on eletty kuin viimeistä päivää.

Nuorten maksumoraali on ollut huolenaiheena julkisissa keskusteluissa. Etenkin nuorten maksamattomat kännykkälaskut saivat muutama vuosi sitten paljon huomiota. Vuonna 2001 käräjäoikeudet antoivat yli 30 000 tuomiota maksamattomista puhelinlaskuista ja näistä 30 prosenttia meni alle 25-vuotiaille. Keskimääräinen puhelinliittymävelka oli noin 500 euroa. Aution ja Pajun (2002, 222) mukaan nuorten maksukyvyyn puutetta selittää kuitenkin pikemminkin heikko taloudellinen tilanne kuin maksumoraalin puute. Valtaosa nuorista kun suoriutuu maksuvelvoitteistaan ilman maksuhäiriöitä.

Suomen Pankkiyhdistyksen (2004, 28) tekemän tutkimuksen perusteella, jossa

haastateltiin tuhatta 15 -28 -vuotiasta nuorta vuonna 2004, suurin osa nuorista hoitaa laskujensa maksun ajallaan. Seuraava taulukko on tuon tutkimuksen tuloksia:

Suomen Pankkiyhdistys 2004

Laskut pyritään siis tämän tutkimuksen mukaan maksamaan ajallaan. Vain muutama kertoi maksavansa laskunsa myöhässä.

Enemmistö nuorista korostaa yksilön vastuuta taloudellisista ongelmistaan. Vuoden 2001 Nuorisobarometrissä noin puolet haastatelluista nuorista katsoi, että henkilökohtainen köyhyys johtuu kunkin henkilön omista valinnoista. (Paju 2002, 129.) Nuoret eivät siis ole sen suopeampia velkaantuneille ikätovereilleen kuin vanhempikaan väestö.

Nuorten velkaantumisen lääkkeeksi on esitetty valistusta ja taloudenhallinnan koulutusta esimerkiksi ylä-asteen yhteydessä. Paju (2002, 133) kritisoi kuitenkin tätä ajatusta toteamalla, että mikäli kaikki ne huolet joita nuorista on (huumeet, ravintotietous, liikkuminen ym.), pyrittäisiin hoitamaan koulussa tapahtuvalla

valistuksella, koulua tulisi luultavasti olla noin 60 tuntia viikossa. Valistus ei ole koskaan täysin hyödytöntä, mutta tähän saakka esimerkiksi huumevalistus on tuottanut melko laihoja tuloksia. Tärkeämpi talouskasvatuksen taho olisikin Pajun mukaan lapsuudenkoti. Koulun on vaikea puuttua kasvatuksessa aiheutettuihin epäkohtiin. Pajun mukaan on nuorten aliarvioimista olettaa, etteivät nämä pysty käsittämään velkaantumisen merkityksiä, että otettu velka on maksettava myös takaisin. Ongelmallista kuitenkin on, että kotioloihin ei tällä saralla juuri voi vaikuttaa.

2.5 Nuorten syrjäytyminen

Syrjäytymisestä on tullut sittemmin tuttu sana niin sosiaalipoliittisessa kuin muussakin huono-osaisuutta koskevassa keskustelussa. Jako syrjäytyneisiin ja ei-syrjäytyneisiin on kuitenkin vaikeaa, koska mitään yleispätevää mittaria syrjäytyneisyyden selvittämiseksi ei ole. Vaikka syrjäytyminen onkin rajoja vetävä, luokitteleva ja suhteellisen perustelematon käsite, edustaa se silti sanana tietynlaista tuttuutta ihmisille. On helppo kuvitella, mitä syrjäytyneellä tarkoitetaan, millainen syrjäytynyt ihminen voisi olla.(Granfelt 1998, 78- 79.) Tämän vuoksi käsite sopii kuvataessa yhteiskunnasta useammalla elämänalueella poispudonnutta tai pudotettua kohtaloa.

Miksi olen vetänyt syrjäytymisen mukaan nuorten velkaantumisongelmia koskevaan tutkimukseeni? Nuorella on takanaan lapsuus, joka on saattanut joko altistaa syrjäytymiselle tai sitten se on päinvastoin vahvistanut häntä kohtaamaan edessä olevat haasteet. Nuori ei ole kuitenkaan voinut itse vaikuttaa siihen, millainen lapsuudenkoti hänellä on ollut ja millaiset eväät se on antanut. Nuoruus voi olla käännekohta huonompaan tai parempaan ja siten hyvin tärkeä ajanjakso lapsuuden ja aikuisuuden välissä. Nuoruuteen sijoittuvat tapahtumat, joilla on negatiivisia ja pitkäaikaisia vaikutuksia, ovat tulevaisuuden kannalta erityisen uhkaavia.

Ylivelkaantuminen ja siitä seuraava maksuhäiriömerkintä saattavat johtaa koulutuksen keskeytymiseen, työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämiseen tai jättäytymiseen. Esimerkiksi työttömyys yhdistettynä rahavaikeuksiin on jo lähempänä sitä, mitä syrjäytymiseksi kutsutaan.

Itse syrjäytymistä on tutkittu eurooppalaisissa yhteiskuntatieteissä jo 1800-luvulta lähtien. Mm. Karl Marx tutki oman aikakautensa yhteiskuntien eriarvoisuutta. (Ek 2004, 16.) Syrjäytymisen käsite on kuitenkin omaksuttu suomalaiseen sosiaalipolitiikkaan vasta 1970 ja 1980- luvuilla, Ruotsissa tehdystä työmarkkinatutkimuksesta. Ruotsinkielinen termi ”utslagning” käännettiin suomeksi alun perin tarkoittamaan uloslyöntiä. Tällä tarkoitettiin ihmisten joutumista syrjään nimenomaan työmarkkinoilta. Myöhemmin termiä syrjäytyminen alettiin käyttää paitsi näiden työmarkkinoilta uloslyötyjen yhteydessä, myös silloin kun haluttiin viitata laajempaan huono-osaisuuden kasautumiseen. Erityisesti Suomessa syrjäytyminen ymmärretään ns. yhteiskunnan kelkasta putoamisena. Ihminen on jäänyt syrjään valtaväestöstä joko henkilökohtaisista tai yhteiskunnallisista syistä. Syrjäytyminen kuvaa myös niitä ihmisten hyvinvointipuutteita, jotka ovat sidoksissa yhteiskunnan kehitysprosesseihin. Syrjäytyminen on hyvinvointiresurssien niukkuuden ja niiden epätasaisen jaon tulosta.(Ek 2004, 16.)

Nuorten kohdalla lapsuudenperheen alhainen sosiaalinen asema, huono koulumenestys, ammattikoulutuksen ulkopuolelle jääminen ja heikko työmarkkina- asema ovat keskeisimpiä tunnistettuja syrjäytymisprosessin osatekijöitä. (Heikkilä ja Vähätalo 1994, 150.) Myös yksilölliset ominaisuudet kuten hyperaktiivisuus, itsetunto-ongelmat ja tovereiden syrjintä voivat kärjistyä aikuisiässä syrjäytymiseksi.

Mm. Kyösti Raunio (2004, 219) käyttää yhteiskunnallisen normaaliuden käsitettä syrjäytymisen yhteydessä. Ihmisen ja yhteiskunnan välillä on side, joka toisaalta sekä yhdistää ihmisen yhteiskuntaan, että sitoo yhteiskunnalliseen normaaliuteen. Yleensä

tällaisena siteenä pidetään etenkin työtä. Henkilö on syrjäytynyt, kun siteet yhteiskuntaan ovat heikkoja. Syrjäytymiseen vaikuttavat niin yhteiskunnalliset kuin yksilölliset tekijät. (mt, 220.)

Syrjäytymisvaarassa oleva nuori saattaa aiheuttaa itselleen ns. epäonnistumisen kierteen suhtautumalla puolustuskantaisesti esimerkiksi koulunkäyntiin, yleisiin sääntöihin ja odotuksiin. Epäonnistumisen kierteen käsitettä on käyttänyt mm. Nurmi (Nurmi ym, 1992). Esimerkiksi poissaolot koulusta johtavat huonoon todistukseen, todistuksen puute koulutuksesta syrjäytymiseen ja koulutuksesta syrjäytyminen työttömyyteen. Ongelmat ikään kuin kasaantuvat eikä nuori aina huomaa oman toimintansa yhteyttä onnistumiseensa tai tulevaisuutensa rakentumiseen. Työelämästä syrjäytyminen uhkaa erityisesti ammatillista koulutusta vailla olevia nuoria (Ek 2004, 20.)

Syrjäytymistä olisi syytä tutkia yhteiskunnan kehitysprosesseihin suhteutettuna. Nousukautena myös köyhimpien tulotaso saattaa kasvaa, mutta suhteessa koko väestön hyvinvointiin he saattavat voida erittäin huonosti. Tulonsiirrot kaventavat tuloeroja yleensä vain vähän, jos lainkaan. (Ek 2004, 17.)

Järvisen ja Jahnukaisen (2001, 124- 125) mukaan itse syrjäytymisen käsite on kokenut tietynlaisen inflaation. Ihmisten on katsottu syrjäytyvän milloin mistäkin ja ilman syrjäytymisen leimaa elävät heidän mukaansa lähinnä keski-ikäiset, perheelliset ja ammattitaitoiset. Erityisesti nuorisotyössä syrjäytymiskäsite esiintyy useasti. Syrjäytymisen diagnooseja jaellaan usein turhan kevytmielisesti. Samoin yhteiskunnan reunalla, marginaalissa eläviin nuoriin suhtaudutaan usein epäilevästi ja heidän ajatellaan olevan uhka valtaväestön luomille tavoille toimia ja olla. (Suutari ja Suurpää 2001, 4 - 6.) Nuorten syrjäytymistä ja osattomuutta on tarkasteltu usein muiden kuin nuorten itsensä toimesta. Suutari ja Suurpää näkevätkin toivottomuutta korostavan syrjäytymispuheen olevan esimerkiksi viranomaisille keino kontrolloida

nuorten toimintaa.

Järvinen ja Jahnukainen pitävät syrjäytymistä huono-osaisuuden ja valtavirran ulkopuolella olemisen prosessina (mt, 126). Yhteiskuntatieteissä syrjäytymistä on katsottu yhteiskunnan, sosiaalisten ryhmien sekä yksilön näkökulmista. Yhteiskunnan tasolla syrjäytymiseen yhdistetään usein taloudelliset seikat sekä köyhyys. Rahan puutteen katsotaan estävän yhteiskuntaan osallistumisen ja tätä yritetään torjua mm. tulonsiirroilla (mt, 127). Sosiaalisten ryhmien näkökulmasta syrjäytyneiksi luokitellaan usein esimerkiksi tietyt sosiaalihuollon asiakasryhmät, kuten asunnottomat ja päihdeongelmaiset. Yksilötasolla viitataan lähinnä yksilöiden omiin elämäntilanteisiin ongelmiin.

Syrjäytyminen on useampien ongelmien kasautumista: huonoja kotioloja, peruskoulussa epäonnistumista, ammattikoulusta karsiutumista, työttömyyttä, päihdeongelmaisuuksia, riippuvuuksia ja sairauksia. Syrjäytyneeksi luokittelu liian aikaisessa vaiheessa saattaa pahimmassa tapauksessa muuttua itseään toteuttavaksi ennusteeksi. Huonot kotioloit eivät tarkoita automaattisesti syrjäytymistä kuten ei peruskoulussa epäonnistuminenkaan. Nämä kuitenkin lisäävät riskiä ja mikäli kehitys lähtee yhä epäonniseen suuntaan, ollaan lähempänä syrjäytymistä, huono-osaisuutta useammalla elämän osa-alueella. (mt, 137). Nuorella on tavallaan edessään kaksi polkua. Toinen polku johtaa yhteiskunnan jäsenyyteen ja toinen polku siitä pois. Polulla voidaan kuitenkin kulkea niin eteen - kuin taaksepäinkin ja valita uusi suunta. Työttömyys, ammattikoulutuksen puute ja köyhyys viettävät uhkaavasti huonompaan suuntaan, joskaan jokainen riskiryhmässä oleva nuori ei syrjäydy.

Ylivelkaantuminen saattaa olla yksi syrjäytymisen osatekijöistä, kytkeytyneenä muiden elämänongelmien yhteyteen. Velkaantumista voisi pitää köyhyyden tavoin sosiaalisen toimintakyvyn (aiemmin mainittu kappaleessa Nuoret ja talous mt. Kangas 1996, 11) rajoittuneisuutena ja näin ollen syrjäytymistekijänä. Henkilöllä,

jolla on velkaa ja maksuhäiriömerkintä, ei ole edellytyksiä toimia yhteiskunnassa kokonaisvaltaisesti. Merkintä vaikeuttaa yksilön toimintaa yhteiskunnassa.

3. VELKAANTUMISESTA JA YLIVELKAANTUMISESTA

Velan ottaminen alkoi Suomessa saavuttaa suopeampaa vastaanottoa 1970-luvulta alkaen. Siihen saakka säästämistä oli pidetty kulutuksen perustana. Kotitalouksien rahavarat kasvoivat, toimeentulo vakautui ja rahamarkkinat siirtyivät vapaaseen luoton saantiin. Tarjolla oli yhä useampia luottomuotoja. 1990-luvun lama aiheutti valtavan taloudellisen romahduksen ja syntyi suuri velkaantuneiden joukko, joista suurin osa oli työttömiä. Velkamarkkinat olivat kuitenkin saaneet alkunsa ja luottomuodot ovat lisääntyneet aina viime päiviin saakka. (Erola 1997, 13.) Hankintojen rahoitusmuoto on merkittävästi muuttunut. Ennen saatettiin säästää huomattavia summia ennen sellaisia hankintoja kuten asuntoa tai autoa. Vasta lopuksi haettiin lainaa pankista. Nykyään yleistynyttä velaksi hankintaa kutsutaan jälkikäteisäästämiseksi. (Lehtinen 2007, 13.)

Käytän tutkielmassani käsitteitä velkaantuminen ja ylivelkaantuminen. Näillä tarkoitan kahta eri asiaa. Velkaantuminen ei sinänsä ole luokiteltavissa ongelmaksi. Velan ottaminen on arkipäiväistynyt ja monesta velasta myös selviydytään kunnialla ja maksusuunnitelman mukaisesti. Velkaa saatetaan ottaa useammaltakin taholta ongelmitta, mikäli talous ja rahankäyttöön liittyvät asiat ovat kunnossa. Velka ja luotto mahdollistavat maksamisen jakamisen pidemmälle ajalle tilanteessa, jossa varaa hankintaan ei muutoin olisi. Luotto on näin ollen erinomainen ratkaisu esimerkiksi sellaiseen hankintaan, joka on pakollisena edessä, kunhan maksukyky on tarkoin selvitetty.

Ongelmalliseksi velkaantuminen muodostuu vasta, kun henkilö ylivelkaantuu. Tällöin henkilön maksuvarat eivät riitä velkojen hoitoon sovitun mukaisesti. Ylivelkaantuneella tarkoitetaan siis velkaongelmaista henkilöä.

Ylivelkaantuminen on käsitteenä moniselitteinen. Laskennallisen, objektiivisen ylivelkaantuneisuusmittarin mukaan laskettaessa kotitalouden lainat jaetaan vuoden lopussa käytettävissä olevilla vuosituloilla ja tämä kerrotaan sadalla. Ylivelkaantuneita ovat silloin ne taloudet, joissa velkaantumisasusteluvuksi tulee yli 250. Oikeusministeriön käyttämä ylivelkaantumismääritelmä taas vastaa laskutapaa, jossa henkilön maksuvarasta vähennetään välttämättömät menot vuodessa sekä asuntolainojen lyhennykset ja korot. Ylivelkaantunut on tällöin kotitalous jonka maksuvara ei kata asuntolainan hoitomenoja. Näistä ns. laskennallisista malleista on kuitenkin lähes käytännöksi vakiintunut ns. subjektiivinen ylivelkaantumisen selvitystapa. Tässä henkilön oma kokemus ylivelkaantuneisuudestaan painottuu. Henkilöllä ei tarvitse olla välttämättä niin suuria velkoja kuin esimerkiksi asuntolaina, vaan velkaantumista ovat myös luotot ja pienet lainat silloin kun tulot eivät riitä kattamaan menoja. (Kangas 2003, 179.) Nuorten kohdalla ei voida puhua ylivelkaantuneisuudesta, jos sillä tarkoitetaan edellä mainittua objektiivisesti laskettua ylivelkaantumista. Nuoren on harvemmin mahdollista velkaantua niin pahasti, että summat vastaisivat esimerkiksi asuntovelkoja. Sen sijaan subjektiivisen ylivelkaantumisen näkökulmasta nuorikin voi olla ylivelkaantunut.

Ylivelkaantumisesta on tehty paljon tutkimusta 1980-luvun puolivälin jälkeen, kun havahduttiin siihen, kuinka suurta osaa väestöstä se koskettaa. Ylivelkaantumista koskevia tutkimuksia ovat teettäneet esimerkiksi Sosiaali- ja terveysministeriö, Kauppa - ja teollisuusministeriö, sekä Kuluttajatutkimuskeskus. 1990-luvun lama lisäsi ylivelkaantuneiden määrää tuntuvasti, kun Suomen talous ylikuumentui ja romahti. Tuolloin ilmeni, että oli olemassa suuri joukko ihmisiä, jotka eivät tulisi pääsemään velkataakastaan koko elämänsä aikana. Elinikäisen velkavastuun perinne

murtuikin vuonna 1993, kun velkajärjestelylaki tuli voimaan. Sen tarkoituksena on vapauttaa sellainen henkilö veloistaan, joka sitoutuu maksuohjelmaan tietyksi ajaksi ja hoitaa sen moitteettomasti.(Mutttilainen 2002, 169.) Nuorten velkaantumista on alettu tutkia etenkin sen jälkeen kun laki talous - ja velkaneuvonnasta tuli voimaan vuonna 2000. Oli selvitettävä, mitä tietoja ja neuvoja neuvonnan asiakkaat erityisesti tarvitsisivat.

3.1 Lainamarkkinat

Kuluttajalle on tarjolla erilaisia rahan lainausvaihtoehtoja. Luotot jaotellaan perinteisesti asuntovelkoihin ja kulutusvelkoihin. Kulutusvelkoja ovat mm. opintolainat, osamaksulainat, kulutusluotot ja luottokorttilainat (Erola 1997, 15).

Autio (Autio ym. 2002, 23) jakaa kotitalouksien velat yksityisvelkoihin, kulutuslainoihin, asuntolainoihin ja muihin lainoihin (esimerkiksi takauslainat). Velkaneuvojien mukaan nuoret velkaantuvat tällä hetkellä kodin perustamisen liittyvien lainojen, opintovelkojen, kulutusluottojen ja rästimaksujen kautta. Näin ollen nuorten veloiksi voidaan katsoa nimenomaan kulutusluotot, joihin luetaan opintolainat, pikavipit, osamaksut, postimyynnin ym. lainatilit, sekä maksamattomista laskuista aiheutuneet velat. (mt, 30.)

Suomen Pankkiyhdistyksen (2006) mukaan vuonna 2006 nuorista 40 prosentilla oli lainaa(noussut 2 prosenttia vuodesta 2004). Koko väestöstä 15- 74-vuotiaista oli lainaa 51 prosentilla. Saman tutkimuksen mukaan tavallisin nuoren luottomuoto on opintolaina (19 % nuorista). Asuntolainaa on 13 prosentilla nuorista, enimmäkseen 25- 28 -vuotiailla. Nuorten osuus asuntolainan ottajista on noussut kolmella prosenttiyksiköllä verrattuna tilanteeseen neljä vuotta sitten. Monella on velkojen lisäksi kuitenkin myös säästöjä ja sijoituksia eri kohteissa.

Kulutusluottoa on noin joka viidennellä nuorella. Kulutusluottoa omaavien nuorten määrä on noussut neljässä vuodessa yhdeksän prosenttiyksikköä ja kahdessa vuodessa viisi prosenttiyksikköä. Erilaisia luotonmyöntäjiä on tullut lisää markkinoille. Tavallisin luottomuoto on pankin kulutusluotto, jota on joka kymmenellä nuorella. Sitten tulevat luotollinen pankkitili, kaupan tililuotto ja osamaksuluotto. Näiden luottojen osuudet ovat kasvaneet nuorten keskuudessa. Joka kolmannella 25- 28 -vuotiaalla on kulutusluottoa. (Suomen Pankkiyhdistys, 2006.)

Kulutusluotot mahdollistavat kulutuksen ja maksuerien tasaamisen pidemmälle ajalle, mitä voidaan pitää niiden hyvänä puolena. Kaikkea ei tarvitse ostaa kertaostoksena, vaan maksamista voi jakaa pidemmälle aikavälille ja siten tasapainottaa taloutta. Kulutusluottojen huonoja puolia on ylivelkaantumisen vaara, mistä koituu kuluja myös yhteiskunnalle niin velkaneuvonnan ja toimeentulotuen kuin oikeudenkäyntikulujen ja syrjäytymisen kautta. Yksilölle ylivelkaantuminen tietää maksuhäiriömerkintää, korkokuluja ja huomattavaa elämän vaikeutumista. (Kaartinen ja Lähteenmaa 2006, 9).

Kulutusluotoista tunnetuimpia lienevät tällä hetkellä ns. pikavipit, jotka ovat olleet tiedotusvälineiden otsikoissa tasaisin väliajoin. Nuorista ja pikavipeistä on tehty myös tutkimusta mm. Kauppa - ja teollisuusministeriön tilauksesta. Pikavipit esiintyvät useaan otteeseen myös tutkimusaineistossani, joten lienee syytä perehtyä lyhyesti tähän ilmiöön.

Tekstiviestilainat eli ns. pikavipit ovat uusin lainamuoto. Lainapäätöksen voi saada yleensä välittömästi lainanhaun jälkeen, joka tapahtuu tekstiviestillä. Lainat ovat suuruudeltaan noin 100- 200 euroa ja laina-aika viikosta kahteen viikkoon. Tekstiviestilainojen korot saattavat olla jopa satoja prosenteja. (Peura- Kapanen ja Raiskinmäki 2006, 6.)

Kauppa- ja teollisuusministeriö (Kaartinen ja Lähteenmaa 2006) rahoitti verkkolomaketutkimuksen lokakuussa 2006 selvittääkseen, miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja. Kyselyyn vastasi 1951 henkilöä ja aineisto analysoitiin kvantitatiivisesti SPSS- ohjelmalla. Käyttötarkoituksia selvitettiin avovastauksilla. Tutkimuksen tuloksena selvisi, että kulutusluottoja käytetään kaikissa tulo- ja työmarkkina-asemaryhmissä. Pikavippejä käyttivät kuitenkin eniten työttömät, yksinhuoltajat ja huonotuloiset. Tyypillisiä luoton käyttökohteita olivat nautintoaineet ja juhliminen. Huono- osaisilla vippejä otettiin myös ruokaan ja muiden velkojen maksuun. Taloudellisesti huono-osaiset ottavat selvästi useammin pikavippejä kuin muut. Kolmasosa kertoi ottaneensa pikavipin ainakin kerran ollessaan päihtynyt. Pikavippejä markkinoidaan erityisesti nuorille ja vähävaraisille, koska heidän taloudellinen tilanteensa ja maksukykyensä usein estävät halvempikorkoisten lainojen, kuten pankkilainojen ottamisen.

Media - ja viranomaiskeskustelussa huono-osaisuuden kytkeytymistä pikavippien ottoon on huomioitu hyvin vähän. Kuitenkin esimerkiksi USA:ssa samantyyllisistä Payday - lainoista on tullut köyhän kansanosan todellinen ongelma. Pienipalkkaiset ihmiset ovat ajautuneet ottamaan pikavipin toisensa perään selviytyäkseen peruselinkustannuksistaan ja ovat jatkuvassa velkakierteessä. (Kaartinen ja Lähteenmaa 2006, 11.) Tutkimuksen perusteella häpeä oli yllättävästi yksi suurimmista syistä pikavipin ottamiseen. Nuoret kokivat rahan pyytämisen vanhemmilta tai sukulaisilta häpeälliseksi ja ottivat mieluummin lainan ulkopuoliselta taholta, luottoyhtiöltä. Pikavipeillä harrastettiin joissakin yhteyksissä myös allokointia, eli ns. tasapainoilua maksujen välillä. Pikavipin ottamalla oli mahdollista käyttää etukäteen tulevaa palkkaa tai estää jonkun laskun erääntyminen.

3.2 Nuorten ylivelkaantumisen syyt

Miksi osa väestöstä sitten velkaantuu niin, että he eivät enää selviydy maksuistaan?

Ylivelkaantumisella on aktiivisia ja passiivisia selityksiä. Passiivisesti ylivelkaantunut nähdään olosuhdemuutosten, kuten avioeron tai työttömyyden uhrina. Aktiivisesti ylivelkaantunut on ottanut velkaa liikaa ja kuluttanut yli varojensa. (Kangas 2003, 185.) Nuorten ylivelkaantumiseen liittyy usein edellä mainittuja passiivisia syitä. Näitä ovat esimerkiksi työpaikan menetys tai ero puolisoista, sairastuminen ja useamman ongelman samanaikaisuus.

Ylivelkaantuminen on usein sattumien summa. Selittäviä syitä on vaikea tarkasti määrittellä (Koljonen & Römer- Paakkanen 2000, 9). Syyt ovat usein yksilökohtaisia. Selkein ja yleisin ylivelkaantumistekijä nuorilla on kuitenkin työttömyys. Nuoret velkaantuvat myös kodinperustamiseen liittyvien hankintojen, kulutusluottojen, rästimaksujen ja opintovelkojen vuoksi. Syynä nuorten ylivelkaantumiseen nähdään myös nykyinen työn luonne. Työsuhteet ovat usein määrä-aikaisia eivätkä anna pitkäaikaista taloudellista turvaa. Yleinen epävarmuus leimaa työmarkkinoita. Muita ylivelkaantumisen syitä nuorilla ovat esimerkiksi lainantakaus, laskujen kasautuminen vähitellen, kodin perustaminen, suuri kulutus suhteessa tuloihin, pelihimo, mielenterveysongelma, avo- tai avioero, perheestä huolehtiminen ja taitamattomuus taloudellisissa asioissa. (mt. 9.) On huomioitavaa, että tässä luetelluista syistä moni on myös yleisesti syrjäytymistekijänä tunnettu.

Koljosen ja Römer- Paakkasen (2000) haastattelututkimuksen kautta käy hyvin ilmi, kuinka moninaisia voivat olla ylivelkaantumisen syyt. Kyseisessä tutkimuksessa haastateltiin yhdeksäätoista alle 25-vuotiaana ylivelkaantunutta henkilöä pääkaupunkiseudulta. Eräällä haastatelluista ylivelkaantuminen oli aiheutunut asunnon hankinnasta ja puolison epäluotettavuudesta. Haastateltu oli jäänyt yksin maksumieheksi. Toinen haastateltu oli taannut kaverinsa lainan, joka sitten katosi ja

takaaja sai maksaa. Osa haastatelluista tunnusti tosin myös eläneensä yli varojensa mieltämättä seurauksia. Lisäksi taitamattomuus raha-asioissa lapsuudenkodista muuton jälkeen esiintyi syynä. Eräällä haastatellulla kariutunut ihmissuhde ja masennus saivat aikaan holtittoman ostokierteen. Velka-ongelman laukaisevia tekijöitä on siis monia ja usein niihin liittyy ns. sosiaalisia syitä, kuten ihmissuhteiden kariutumisia.

Nuori voi velkaantua myös tehdyn rikoksen seurauksena. Näkin (2006) tutkimuksen mukaan suurella osalla vangeista on velkaa. Kulutusluottojen lisäksi vangeilla on yleensä rikosperusteista velkaa, kuten sakkoja ja korvauksia. (Näkki 2006, 80.) Sakkorangaistukset ja korvausvaatimukset ovat velkaa, jotka seuraavat nuorta yleensä pitkään. Toinen hyvin merkittävä ylivelkaantumistekijä on alkoholi- tai huumeriippuvaisuus. Aluksi käytetään omia varoja, myydään tavaroita ja saadaan siten hankittua aineita. Riippuvaisuuden syventyessä ja rahojen vähetessä saatetaan hankkia tavaraa luotolla, jota sitten myydään rahan saamiseksi.. Tavallisten velkojen lisäksi alkoholisteille ja huumeriippuvaisille muodostuu yleensä myös henkilökohtaisia velkoja. Riippuvaisuudestaan eroon päässeitä odottaa usein sekava velkavyöhyke arkeen palatessaan.

3.3 Maksuhäiriömerkintä ja sen vaikutukset

Maksuhäiriömerkinnän ylivelkaantunut saa siinä vaiheessa, kun laskuja tai muita velkoja jää maksamatta tai myöhästyy tarpeeksi. Merkinnät maksuhäiriöistä kerätään kaupallisiin rekistereihin, joita ylläpitävät luotonantajatahot. Suomen Asiakastieto kuvaa luottotietojen merkitystä näin:

”Luottotietoja käytetään monissa eri päätöksentekotilanteissa. Luottotietoja käytetään esim.

rahaluoton myöntämisessä, puhelinliittymien avaamisessa, laskulla myynnissä, vakuutus sopimusten teoissa sekä luotollisten tilien avaamisessa. Luottotietomerkintä voi olla monessa tapauksessa este tai se voi oleellisesti vaikeuttaa monien erilaisten sopimusten tekemistä. Vaikka maksuhäiriö ei aina olekaan luoton tai sopimuksen este, niin maksuhäiriöinen henkilö voi joutua maksamaan panttisumman saadakseen sopimuksen tehtyä tai hän voi saada luoton heikommilla ehdoilla...”

Maksuhäiriömerkintä siis laittaa velallisen ns. ”mustalle listalle”, tapauksesta riippuen kahdeksi, neljäksi tai viideksi vuodeksi. Tänä aikana velallisen voi olla vaikea saada esimerkiksi asuntoa, työpaikkaa, luottoa tai vaikkapa matkapuhelinliittymää, koska luottotiedot voidaan näillä tahoilla tarkistaa.

Luottotietorekisterijärjestelmää edelsi velkavankeusjärjestelmä, joka poistettiin lainsäädännöstä jo 1800-luvun lopulla. Ensimmäinen Suomeen perustettu luottotietotoimisto oli ”Finska kreditgivareföreningen”, eli Suomen Luotonantajayhdistys, joka aloitti toimintansa vuonna 1905. Rekisterin tarkoituksena oli alun perin palvella vain liike-elämää kartoittamalla näille luottojen vakuuksien tarvetta. Luottotiedot kerättiin aluksi paikkakunnittain liiketoiminnoissa mukana olleilta ihmisiltä. (Erola 1997, 19.)

Tällä hetkellä luottotietorekisteröinti on periaatteessa vapaata liiketoimintaa (Erola 1997, 20). Suomessa on kaksi luottotietorekisteriä, Asiakastieto ja Luottotieto. Asiakastieto pitää yllä rekisteriä yksityisistä henkilöistä ja Luottotieto yrityksistä. Tietosuojavaltuutettu voi vaikuttaa luottotietorekistereiden toimintaehtoihin ja periaatteisiin. (mt, 21.) Tietosuojavaltuutetun tehtävänä on valvoa henkilörekisterilain

toimeenpanoa.

Rekisterin ajantasaisuus ja luottamuksellisuus ovat ehdottoman tärkeitä ominaisuuksia. Suomen Asiakastieto Oy tarjoaa henkilön omia tai muiden luottotietoja maksua vastaan (*omatieto.fi*). Esimerkiksi vuokranantaja, velan antaja tai velkoja saa tarkistaa lainmukaisesti toisen henkilön, siis maksajan luottotietoja hakemalla niitä Asiakastiedolta esimerkiksi Internetin kautta. Tietoja ei saa luovuttaa muille ja tietojen kysymisen tarpeellisuus on voitava todistaa.

Laman jälkeen maksuhäiriörekisterissä on ollut jatkuvasti yli 300 000 ihmistä ja saman verran heitä on ollut ulosotossa (Sosiaali- ja terveystietokeskus 2002). Moni laman aikana ylivelkaantuneista on edelleen pahassa velkaloukussa. Suurimmat velat tulevat luonnollisesti asunto - ja yritysveloista. Verrattuna muuhun väestöön maksuhäiriöt eivät ole mikään erityinen nuorten ongelma, vaan maksuhäiriöitä esiintyy vielä runsaammin vanhemmalla väestöllä.

Asiakastiedon (Asiakastieto) mukaan koko väestöstä uusia maksuhäiriömerkintöjä sai vuonna 2000 yhteensä 274 552 henkilöä ja vuonna 2006 yhteensä 429 606 henkilöä. Määrä on kasvanut tasaisesti. Asiakastiedon mukaan eniten maksuhäiriömerkintöjä on 35- 44-vuotiailla, sillä useampi kuin joka neljäs kaikista merkinnän saaneista kuluttajista on tästä ikäryhmästä.

Nuoria maksuhäiriöisiä (alle 30-vuotiaita) on lähes joka kymmenes nuori. Maksuhäiriöt ovat etenkin nuorten miesten ongelma. Vuonna 2005 lähes 12 prosentilla 26- 30 vuotiaista ja 7 prosentilla 18- 25 - vuotiaista miehistä oli maksuhäiriömerkintä. Naisilla vastaavat prosentit olivat 18- 25-vuotiailla 5 prosenttia ja 26- 30-vuotiailla n. 7 prosenttia. (Suomen Asiakastieto; Kuluttava Nuoruus 2005.) Sama toistuu myös vanhemmassa väestössä, miehillä maksuhäiriömerkintöjä on enemmän.

Velkaongelmaisilla, maksuhäiriöisillä henkilöillä on todettu olevan enemmän sairauksia ja sosiaalisia ongelmia kuin muulla väestöllä. He ovat myös ajatelleet itsemurhaa tai tehneet sen muita useammin. Taloudellisilla ongelmilla on erittäin vakavia vaikutuksia yksilöön, perheeseen ja velkaantuneen lähipiiriin. Velkaongelmiin liittyy usein sosiaalisia, psyykkisiä ja fyysisiä ongelmia. (Mutttilainen 2002, 56.)

Erolan (1997, 20) mukaan luottohäiriömerkinnän vaikutukset voidaan jakaa ilmi - ja latenttivaikutuksiin. Ilmivaikutukset ovat tietyn järjestelmän selviä, kaikkien nähtävissä olevia vaikutuksia. Latentti- eli piilovaikutukset taas eivät ole kaikkien nähtävissä tai tunnistettavissa. Tällaisia vaikutuksia ovat esimerkiksi sosiaaliset vaikutukset. Luottohäiriömerkinnän ilmivaikutukset voidaan nähdä merkintänä luottotiedoissa ja taloudellisina rajoitteina. Luotonsaanti estyy, mikä voi olla hankalasti kestettävissä, koska luotot ovat yhteiskunnassa yhä keskeisemmässä asemassa. Henkilö ei enää voi tehdä hankintoja ja jakaa niiden kustannuksia pidemmälle aikavälille. Tämä muodostuu taloudellisesti raskaaksi etenkin pienituloiselle, kun rahaa kertaostokseenkaan ei ole.

Mm. Suomen luterilaisen kirkon kriminaali- ja päihdetyön (KDYK) Katakombi-projektissa todettiin luottotietorekisterin muuttuneen ”kansalaisluottamuksen menettäneiden rekisteriksi” (Simola 2003; Leinonen 2003). Projektissa käytettiin ylivelkaantuneista nimitystä ”velkasyrjäytyneet”. Projektissa todettiin, että ylivelkaantuneet ovat syrjäytyneet työelämästä, normaalista taloussuunnittelusta ja oman yritystoiminnan käynnistämisestä. Myös velkaantuneiden lapset ovat vaarassa jäädä köyhyysloukkuun. Jatkuva velkataakan alla eläminen aiheuttaa sairautta, jopa kuolemia. (Simola 2003.) Latenttivaikutukset, kuten sosiaaliset vaikutukset, muodostuvatkin monen kohdalla jopa suuremmaksi ongelmaksi kuin ilmivaikutukset.

Luottotietorekisteri on saanut epäviralliseksi lisätehtäväkseen toimia yleisenä yhteiskuntakelpoisuuden mittarina. Elämä rajoittuu luottohäiriömerkinnän myötä merkittävästi monessa suhteessa. Se sulkee ovia, mitä moni ei ole tullut ajatelleeksikaan. Merkintä vaikuttaa esimerkiksi asunnon saantiin, koska yhä useammin vuokranantajat tarkistuttavat luottotiedot. (Koljonen ja Römer- Paakkanen 2000, 14.) Pahimmassa tapauksessa ylivelkaantunut ei saa asuntoa. On tietysti selvää, ettei pankista saa lainaa omistusasuntoa varten. Opiskelu ja sitä kautta ammatin saavuttaminen vaikeutuu, koska luottohäiriö estää saamasta opintolainaa. Myös töihin pääsy saattaa vaikeutua. Joissakin työpaikoissa luottotiedot saatetaan tarkistaa varsinkin jos kyseessä on työ, jossa tarvitaan erityistä luottamusta. Matkapuhelinliittymää tai sähkönsopimusta varten saattaa joutua maksamaan vakuudet luottokelvottomuuden vuoksi. Kyseessä on tavallaan julkinen epäluottamuslause velkaantunutta kohtaan. Erolan (1997) haastattelemista henkilöistä eräs oli tullut jätetyksi tyttöystävän taholta tämän saatua käsiinsä miehen luottotiedot, talonmiestä taas kiristettiin hänen luottotiedoillaan ja työpaikan menetyksellä halvan työvoiman toivossa. (Erola, 1997, 52.)

Syyllisyyden tunne koetaan kuitenkin usein paljon ahdistavampana kuin taloudelliset ongelmat (Koljonen ja Römer- Paakkanen 2000, 15). Koljosen ja Römer- Paakkasen (2000) tutkimuksen nuoret kuvasivat tuntevansa itsensä puolikriminaaleiksi ja b-luokan kansalaisiksi. Myös Erolan (1997) haastattelemien henkilöiden puheessa oli tunnistettavissa samoja luokitteluja. Merkintä rekisterissä leimaa yksilön epäluotettavaksi ja epäilyttäväksi myös muilla elämän alueilla. Esimerkiksi työhönoton yhteydessä luottotietojen tarkastaminen ja luottohäiriömerkinnän paljastuminen tuottaa monelle häpeää. Lisäksi monet kokevat häpeällisenä sen, että työnantajalle menee tieto palkan ulosmittauksesta. Osa onkin yrittänyt jopa salailla henkilötietojaan. Luottotietonsa menettänyt saattaa kokea olevansa sosiaalisesti hyljeksitty ja jollakin tavalla epäkelpo yhteiskunnan jäsen. (Koljonen ja Römer- Paakkanen 2000).

Läheiset ihmissuhteet ja tukiverkko ehkäisevät negatiivisia sosiaalisia vaikutuksia. Syrjäytymisvaarassa ovatkin erityisesti ne nuoret, joilla tällaista tukiverkkoa ei ole. Merkittävää on, kuinka suureksi häpeäksi maksuhäiriömerkintä velalliselle muodostuu. Jotkut tutkimuksen velkaantuneista nuorista olivat salanneet tilanteensa jopa puolisoltaan sekä myös vanhemmilta ja ystäviltä. (Koljonen ja Römer-Paakkanen 2000).

Erolan (1997, 55) tutkimuksessa haastateltujen itesesyytöksiin liittyi usein jonkinlainen nöyryymisen kokemus. Veloista oli saatettu aluksi syyttää muita ihmisiä, mutta sitten oli käännytty katsomaan omaa itseä ja todettu että syyllinen tilanteeseen löytyykin sieltä. Velat pakottavatkin ihmisen jonkinlaiseen nöyryyteen ja sitä kautta oman tuomionsa hyväksymiseen ja siitä selviämiseen.

Yleisimpiä ylivelkaantumisen terveydellisiä vaikutuksia ovat mielenterveydelliset häiriöt. Kaikki Koljosen ja Römer-Paakkasen (2000) tutkimuksen nuoret olivat kokeneet ahdistusta, stressiä ja masennusta. Osa oli miettinyt itsemurhaa vaihtoehtona päästä eroon kaikesta. Suuri osa velkaantuneista sairastuu myös johonkin fyysiseen sairauteen ylivelkaantumisvaiheessa. Tällaisia ovat esimerkiksi rytmihäiriöt, ihottumat ja perinnöllisten sairauksien puhkeamiset, ruokahalun katoaminen, päänsärky ja selkävivot.

Merkintä rikosrekisterissä maksuhäiriömerkinnän lisäksi on yleensä merkki laajemmista elämänongelmista. Nuorella on tällöin erityinen syrjäytymisriski. Myös alaikäisenä tehdyt rikokset ja niistä langetetut korvaus - ja sakkotuomiot saattavat odottaa kunnes nuori tulee täysi-ikäiseksi. Tämän jälkeen näitä peritään ulosoton kautta esimerkiksi palkasta, jos nuori menee työhön.

4. AINEISTO JA ANALYSOINTI

Tutkimukseni empiirisenä mielenkiinnon kohteena on, miten ylivelkaantuneet nuoret itse asian määrittävät. Nuorilla tarkoitan tässä tutkimuksessa alle 30-vuotiaita ja 18-vuotta täyttäneitä nuoria aikuisia. Heistä voisi käyttää myös nimitystä nuoret aikuiset. Tutkimusaineistona käytän Internetin keskustelupalstalla käytyä velkakeskustelua, jota tarkastelen diskurssianalyttisen viitekehyksen kautta. Aineistosta ja diskurssianalyysistä kerron enemmän seuraavissa luvuissa. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- *Miten nuoret merkityksellistävät velkaantumistaan, miten he siitä kertovat?*
- *Millaisia erilaisia puhetapoja eli repertuaareja on löydettävissä? Miten velkaantumista perustellaan toisille? Mitä ovat repertuaarien tehtävät eli funktiot?*
- *Millaiseksi ylivelkaantuneen nuoren identiteetti rakentuu keskustelupalstan velkaantumiskertomuksissa?*

4.1 Aineiston hankinnasta

Perehdyttyäni nuorten maksuhäiriöihin ja velkaantumiseen, lähdin keräämään aineistoa keväällä 2006. Se olikin helpommin sanottu kuin tehty. Sain hyvin pian huomata, että kohderyhmäni on sekä vaikeasti tavoitettava että vielä vaikeammin motivoitavissa tutkimuskohteeksi. Aloin ymmärtää maksuhäiriömerkinnän arkaluontoisuuden ja sen, että siitä kertominen ja sellaisen merkinnän kantajaksi ilmoittautuminen ei liene kovin mieluisaa.

Keväällä 2006 hain tutkimuslupaa Jyväskylän sosiaalitoimelta ja se myönnettiin. Hain Jyväskylän sosiaalitoimistojen kautta nuorten kirjallisia kertomuksia velkaantumisen, sen taustoista ja niistä keinoista, joilla nuoret olivat selvinneet. Aiheen arkaluontoisuuden vuoksi ajattelin kirjallisen nimettömänä vastaamisen olevan nuorille helpointa ja vaivattominta. Tarjosin mahdollisuutta osallistua kirjeitse tai sähköpostitse. Vastaamaan houkuttelin Finnkinon elokuvaalipulla. Ilmoituksia vein kolmeen Jyväskylän sosiaalitoimistoon. Vastauksia en saanut yhtäkään.

Samanaikaisesti työskentelin itsekin sosiaalitoimen sosiaalityöntekijänä Tampereella. En kuitenkaan pitänyt oikeutettuna kalastaa tutkimusaineistoa entisiltä tai sen hetkisiltä asiakkailtani, vaikka heidän haastattelemisensa kävi myös mielessäni. Tosin velat ja maksuhäiriömerkinnät nousivat niin usein keskustelun kohteeksi asiakkaiden kanssa toimeentulotuen ja sosiaalityön yhteydessä, että usein kaduin päätöstäni olla aineistoa asiakkailta keräämättä. Minua mietitytti kuitenkin se seikka, että asiakkaat saattaisivat luulla tutkimukseen osallistumisen tai osallistumatta jättämisen vaikuttavan heidän etuisuuksiinsa. Lisäksi sosiaalityöntekijälle ei välttämättä kerrota kaikkea ja tästä saattaisi olla haittaa tutkimusaineistoa hankittaessa. Katson kuitenkin, että työssäni saama kuva nuorten maksuhäiriöistä on silti jonkinlainen rikkaus tutkimusta tehdessäni ja tuo siihen uusia ulottuvuuksia.

Jyväskylän sosiaalitoimistojen jälkeen kokeilin onneani lehti-ilmoituksella. Sama tulos, vastauksia en saanut lainkaan. Oman velkaantumistarinan kertominen ei tuntunut kiinnostavan ketään. Ja tarkemmin mietittyäni, miksi olisikaan kiinnostanut? Enhän luvannut asiaan apua tai ratkaisua. Aihepiiri on arka, yleinen mielipide on melko ankara ylivelkaantuneita kohtaan ja velkaongelma on varmasti suurella osalla nuorista akuutisti päällä, eikä siitä ulospääsyä ole näkyvissä. Velkaongelmista jo selvinneet olisivat ehkä olleet otollisempaa tutkimusmateriaalia, jolloin joku olisi mieluusti saattanut haluta kertoa selviytymistarinansa.

Seuraava ajatukseni oli lähteä hakemaan nuoria velkaneuvonnan tai esimerkiksi Takuu- Säätiön kautta. Näiden tahojen asiakkaat ovat kuitenkin väistämättä jossain vaiheessa lähteneet hoitamaan ongelmaansa, hakeneet siihen apua. Tämä muuttaisi alkuperäistä tutkimusryhmä- ajatustani oleellisesti, koska siirtyisin tarkastelemaan potentiaalisten selviytyjien joukkoa. Ne nuoret, jotka eivät ole hakeneet apua, jäisivät tutkimuksen ulkopuolelle. Sainkin huomata, että nuoret ovat hyvin pienessä määrin edustettuina velkaneuvonnan velkajärjestelyyn tai Takuusäätiön luoton piiriin päässeissä ylivelkaantuneissa. Nuorella ei yleensä ole sellaisia tuloja, jonka varaan velkajärjestely voitaisiin rakentaa. Näin ollen luovuin tutkimusaineiston keräämisestä kyseisten tahojen kautta.

Mistä tavoittaa parhaiten kohderyhmä, nuoret, edustettuna mielellään kaikista sosiaalisista luokista? Jos olisin kerännyt aineistoa sosiaalitoimiston kautta, olisin luultavasti tavoittanut enemmän syrjäytymisvaarassa olevia nuoria, kuin jos keräisin esimerkiksi oppilaitosten kautta. Tämä taas saattaisi vääristää yleiskuvaa velkaantuneista nuorista. Onhan paljon velkaantuneita, jotka eivät ole esimerkiksi toimeentulotuen piirissä.

Ratkaisun ongelmaani löysin lopulta keväällä 2007 Internetin keskustelupalstoista ja tarkemmin Suomi24 sivuston Lainat ja velka- keskustelupalstasta, josta lisää seuraavassa luvussa.

4.2 Tutkimusaineisto

SUOMI24.fi (www.suomi24.fi) ylläpitää keskustelupalstoja erilaisista aiheista, kuten perheestä, terveydestä ja taloudesta. Talous & raha-keskustelupalstasta on erilliseksi erotettu keskustelupalsta Lainat ja velka.

Keskustelupalstalle voi kuka tahansa tehdä keskustelunaloituksen tai vastata jonkun toisen aloitukseen tai viestiin. Rekisteröitymistä ei vaadita, mutta se on mahdollista, jos haluaa esimerkiksi luoda oman nimimerkin, jota muut eivät voi käyttää. Keskustelupalstalla on oma valvojansa, asiattomia tekstejä ei julkaista. Valvoja ei kuitenkaan osallistu itse keskusteluun.

Otin yhteyttä palstan ylläpitäjiin ja sain luvan jättää oman keskustelunaloitukseni kyseiselle palstalle. Jätin ilmoituksen 28.3.2007. Pyysin nuoria kertomaan velkaantumistarinansa, ajatuksistaan maksuhäiriömerkinnän suhteen ja mahdollisista selviytymiskeinoista. Annoin mahdollisuuden osallistua joko vastaamalla keskustelunaloitukseeni tai sähköpostilla suoraan minulle. Sain yhteensä kuusi vastausta keskustelupalstalla keskustelunaloitukseeni, joista viidessä vastattiin kysymykseeni. Vastaukset olivat melko lyhyitä. Niissä kuvailtiin sen enempää runoilematta velkaantumistarina ja nykytilanne. Selviytymistarinaa ei ollut kellenkään. Yllättävää oli, että useampi sata ihmistä oli kuitenkin käynyt lukemassa keskustelunaloitukseni ja siihen vastanneiden tekstit. Mielestäni vastauksia ei ollut tarpeeksi gradun aineistoksi.

Graduni jäi lepoaikaan, olinhan työssä verrattain hektisessä sosiaalitoimistossa gradun teon ohella. Hiljalleen myös tutkimusnäkökulmani alkoi muuttua. Samantyylistä tutkimusta oli toteutettu diskurssianalyysiä soveltaen, mielestäni menestyksekkäästi. Aloin silmäillä aineistoani sillä silmällä ja päätin hyödyntää keskustelupalstan aineistoa hieman toisella tavalla. Otin jälleen yhteyttä Suomi24:n keskustelupalstan ylläpitoon ja pyysin lupaa saada käyttää palstalla käytyjä keskusteluja tutkimuksessani. Siis niitä keskusteluja, joita henkilöt olivat itse palstalle tuottaneet, ilman kenenkään maanitteluja tai johdatusta. Rajasin tutkimuskohteekseni maaliskuussa 2007 palstalla käydyt keskustelunaloitukset ja niiden vastaukset. Lupa tutkimukseen myönnettiin.

Suomi24:n Lainat ja velka-keskustelupalstalla löytyi monenlaista velkaan liittyvää aineistoa. Suurimmassa osassa viesteistä kyseltiin muilta velan tai lainan ottamisesta, koroista, käsittelyajoista tai velkojen hoitamisesta. Jonkin verran esiintyi myös kysymyksiä esimerkiksi velkaneuvonnan toiminnasta tai maksuhäiriömerkinnän vaikutuksista.

Maaliskuussa 2007 palstalle jätettiin yhteensä 250 viestiä ja keskustelunaloituksia 80. Rajasin tutkimusaineistoksi ne maaliskuussa 2006 kirjoitetut keskustelunaloitukset ja viestit, joissa kerrottiin ylivelkaantumisesta ja jotka oli tehnyt nuori, alle 30-vuotias henkilö. Iän oli siis tultava esiin joko nimimerkissä tai tekstin yhteydessä. Lisäksi otin tutkimusaineistooni mukaan jo saamani viisi velkaantumistarinaa. Oikeita nimimerkkejä en käytä aineistoesimerkeissäni, mutta olen eritellyt viestit julkaisupäivämäärän mukaan.

4.3 Internetin keskustelupalsta tutkimuksen lähteenä

Internet on kehittynyt monipuoliseksi verkkojen verkoksi (Järvinen 2000, 14). "Netti" on mm. kommunikaation, ryhmätyön ja mainonnan väline, kokoelma arkistoja ja kirjastoja, verkkopelejä ja viihdepalveluja. Maailman mittakaavassa netin käyttäjien määrä on kuitenkin vielä pieni, lähinnä vain länsimaissa Internetin vaatiman teknologian käyttö on mahdollista tavalliselle kansalaiselle. Internetin digitaalinen kulttuuri muodostuu tietynlaisesta tavasta pitää yhteyttä, viestiä ja rakentaa merkityksiä tietokoneen tarjoamissa puitteissa. (mt, 17.) Viestintä on muuttunut reaaliaikaiseksi ja viestiä voi nopeasti välimatkoista piittaamatta ennestään tuntemattomien ihmisten kanssa.

Yhteiskunnan refleksiivisyyden koko ajan kasvaessa myös ihmisten tarve peilata identiteettiään muita vasten lisääntyy. Internet vastaa tähän tarpeeseen tehokkaasti

luomalla uudenlaisia identiteetin heijastuspintoja. Digitaalinen kulttuuri tarjoaa merkittäviä työvälineitä yksilöllisten ja yhteisöllisten identiteettien tukemiseksi, muotoutumiseksi ja hahmottamiseksi. Internetissä kokoontuuakin yhteisöjä, joille on yhteistä jokin yhteinen ilmiö tai asia ja kokemuksia jaetaan, vertaillaan ja jopa arvostellaan. Internetissä yhteisöön kuulumisen voi olla lyhytaikaista, pitkä-aikaista. Henkilö voi olla useamman yhteisön enemmän tai vähemmän aktiivinen jäsen, muiden tästä välttämättä edes tietämättä. Itseään voi toteuttaa ja mielipiteitään ilmaista esimerkiksi keskustelupalstoilla nimimerkin turvin. Tällöin voidaan puhua ns. virtuaalisista yhteisöistä, jotka ovat kuviteltuja tai kuvitteellisia. Internetin yhteisöt ovat yhteisöjä, joissa perinteisestä yhteisöajatuksesta poiketen jäsenet eivät tunne tai tiedä toisistaan, mutta ovat kuitenkin tekemisissä ja vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. (Järvinen ja Mäyrä 2000, 30.)

Matikaisen (2006) mukaan verkko voidaan käsittää monisuuntaisen viestinnän välineeksi, mutta myös tilaksi. Verkkoa kuvastaa hyvin ajatus kaupungista, jossa ihmiset tapaavat, viestivät, tekevät ostoksia, jopa rikoksia. Verkolla onkin erityinen kohtaamispaikan luonne. Vuorovaikutus on tullut Internetin kautta vapaammaksi. Kasvottomana, nimimerkin suojissa on helpompi ilmaista itseään, myös negatiivisia tunteita ja aggressiivisuutta. Tekstin sävy Internetin keskustelupalstoilla onkin usein suorasukaisempaa kuin perinteisessä kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutuksessa. Tekstin sävy lähentelee suurelta osin puhekieltä ja on usein vielä tätäkin pelkistetympää. Erilaiset merkit, kuten hymiöt, täydentävät annettuja viestejä. Koska keskustelijat eivät näe toisiaan tai kuule äänenpainotuksia, valituilla sanoilla on suuri merkitys.

Lapset ja nuoret ovat innokkaita Internetin käyttäjiä. Suurin osa suomalaisista nuorista käyttää Internetiä lähes päivittäin. Erityisen suosittuja nuorten keskuudessa ovat keskustelupalstat. (Salomäenpää 2006, 196.) Nuoremmalla ikäluokalla kokemusten jakamiseen Internetin välityksellä ei ole niin suurta kynnystä kuin

vanhemmilla ihmisillä näyttäisi olevan. Tähän vaikuttaa tietysti nuorten suurempi tottuneisuus ylipäättään tietokoneen ja Internetin käyttöön.

4.4 Tutkimusaineiston eettisyydestä ja uskottavuudesta

Erityistä tutkimusaineistossani on, etten ole itse ollut osallisena tutkimusaineistoni vuorovaikutuksessa, lukuun ottamatta niitä velkaantumiskertomuksia, joita sain oman ilmoitukseni kautta. Tutkimusluvan olen pyytänyt palstan ylläpitäjiltä, en itse keskustelijoilta. Pidän Internetissä esiintyvää julkista keskustelua lehtien mielipidepalstojen vertaisena itseilmaisun areenana. Henkilöt, jotka ovat palstalle kirjoittaneet, ovat osanneet olettaa kirjoitustensa tulevan julki kelle tahansa, joka niitä sattuu lukemaan. Henkilöllisyyden suojaamiseksi palstalla esiinnyttäen nimimerkillä, jolloin henkilötiedot jäävät salaisiksi.

Tällaisen tutkimusaineiston hyviä puolia ovat aitous, luonnollisuus ja kaunistelemattomuus. Tutkijalle saatettaisiin esittää asiat eri valossa, painottaa erilaisia kohtia tai jättää kokonaan vastaamatta. Huonoja puolia ovat taustatiedon vähäisyys ja se, että käytettävissä on vain ja ainoastaan juuri se teksti, joka on keskustelupalstalla luettavissa. Lisäksi Internetissä on mahdollista esiintyä myös muuna kuin omana itsenään muiden sitä tietämättä. En kuitenkaan näe syytä, miksi joku esiintyisi velkaantuneena keskustelupalstalla, jollei sitä ole. Tietynlaista provosointia esiintyy joskus keskustelupalstoilla, mutta sellaista en havainnut valitsemissani viesteissä. Kertomukset voivat toki olla kaunisteltuja, mutta niin ne voivat olla myös “oikeassa elämässä”, kasvokkain tutkijan kanssa. Jotta näkisin että aineisto edes jollakin tavalla vastaa sitä, mitä tutkimuksen kautta on velkaantumisesta saatu selville, olen listannut velkaantumiseen johtaneita syitä sellaisina kuin ne palstalla esiintyvät tai ovat ymmärrettävissä. Näistä enemmän itse aineistoa koskevissa luvuissa.

4.5 Diskurssianalyysi

Todellisuus aukea tutkijalle eri tavalla riippuen siitä, millä tavoin ja millä välinein hän päättää sitä tutkia (Tuomi 2003, 11). Tutkimustavan valinta ikään kuin tarjoaa linssit, joiden kautta ilmiötä katsoa ja tarkastella. Erilaisiin metodeihin liian intensiivisesti tukeutuminen voi kuitenkin tuottaa tutkimukselle hyödyn sijasta haittaa. Tuomi (2003, 16) kritisoi erilaisten laadullisesta tutkimuksesta kertovien opusten käyttämistä oppaina ikään kuin nämä olisivat samanlaisia, samasta asiasta kertovia, vaikka oppaiden tulkintoja ohjaavat näkökulmat saattavat vaihdella, mikä taas vaikuttaa itse sisältöön. Tutkijalla on siis aina oltava valmius katsoa myös linssien ylitse. Tutkimusmetodin valinnassa ja soveltamisessa yritin pitää nämä asiat mielessä.

Opiskeluaikana viehätyn narratiivisesta tutkimusotteesta ja se oli vaihtoehtona myös tutkielmani tutkimusmetodiksi. Diskurssianalyysi tai sisällön analyysi vaikuttivat kuitenkin loppujen lopuksi sopivammilta tutkimukseeni. Nämä molemmat ovat erityisesti soveltuvia tekstianalyysiin, jollaiseksi tutkimusaineistoni lukeutuu. Pitkien pohdintojen jälkeen en osaa vieläkään varmasti sanoa, kumpi näistä kahdesta analyysitavasta olisi sopinut aineistoni analysoimiseen parhaiten. Tarkoituksena on kuitenkin tutkia inhimillisiä merkityksiä aineiston sisällä. Sisällönanalyysissä etsitään tekstin merkityksiä kun taas diskurssianalyysissä keskitytään siihen, miten merkityksiä tekstissä tuotetaan. (Tuomi 2002, 106.) Päädyin lopulta diskurssianalyysiin.

Diskurssianalyysi on tutkimusmetodi, jota on käytetty varsinkin sosiaalipsykologian tutkimuksissa. Diskurssianalyysin taustalla vaikuttaa käsitys sosiaalisesta konstruktionismista. Diskurssianalyysi pohjautuu ajatukseen, että käyttämällämme kielellä on todellisuutta rakentava luonne. Kieli kuvaa ja rakentaa ympäröivää

todellisuutta. Sanavalinnoilla, painotuksilla ja vihjailuilla on tärkeä merkitys. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 239.) Tärkeää diskurssianalyysissä ovat sosiaaliset käytännöt ja sen tarkkaileminen, miten esimerkiksi itseä ja identiteettiä rakennetaan merkityssysteemein, kielen käytön kautta. Miten ihmiset määrittävät itseään? Diskurssianalyysissä ei näin ollen ole kyse esimerkiksi realismista, asioiden ottamisesta sellaisenaan kuin ne esiintyvät (Parker 1992, 18- 19).

Kieli yhdistää todellisuuden eri osa-alueet ja tekee niistä mielekkäitä kokonaisuuksia (Berger ja Luckmann 1966, 50). Sosiaalinen todellisuus hahmottuu moninaisena, monimutkaisena, useiden rinnakkaisten tai keskenään kilpailevien systeemien kenttänä, jotka merkityksellistävät maailmaa eri tavoin. (Jokinen ym. 1993, 24; Suoninen 1992, 15.) Yksittäinen ilmiö voidaan merkityksellistää useammaksi erilaiseksi riippuen millaisissa merkitysyhteyksissä ilmiötä käsitellään, mitä ominaisuutta siitä halutaan painottaa. Esimerkiksi oman tutkimuksen nuoret voidaan luokitella ylivelkaantuneiksi, miehiksi, naisiksi, maksuhäiriöisiksi, aikuisiksi, keskustelijoiksi, suomalaisiksi, eurooppalaisiksi jne.

Ihmiset ilmaisevat itseään eri tavoin paikasta ja tilanneyhteydestä riippuen. Sanavalintoja tehdään suhteessa oletettuun yleisöön. Kontekstilla onkin tärkeä, tutkimusta rikastuttava tehtävä. Diskurssianalyysissä tutkimusta ei pyritä rajaamaan laboratoriomaisiin, häiriöttömiin olosuhteisiin. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 29.) Konteksti antaa kielelle omat ulottuvuutensa, esimerkiksi yliopistosta puhutaan erilalla yliopiston professoreiden kuin lähiöpubin asiakkaiden kesken. Tärkeää on siis huomioida se aika ja paikka, jossa toimintaa tarkastellaan. Ns. luonnolliset ympäristöt, joissa vuorovaikutus tapahtuu kenenkään ohjailematta, ovat erinomaisia diskurssianalyysin tutkimuskohteita. (mt, 236.) Mielestäni tutkimusaineistoni soveltuu tässä mielessä erityisen hyvin diskurssianalyttisen tutkimuksen aineistoksi. Keskustelu Internet-palstalla on käyty ilman tutkimuksen tekijän aloitetta, johdattelua

tai valvontaa. Täysin ilman positiota tutkija ei kuitenkaan voi olla tutkimukseensa nähden. Tutkijan oma käsitys vaikuttaa väistämättä tutkimuksen lopputuloksiin. Myös tutkija on tutkimuksessaan aina toimija, halusipa tai ei. (Burr 1995, 60.) Vaikka tutkija haluaisi olla tutkimuskohdettaan ulkopuolelta tarkasteleva henkilö, on hän silti läsnä.

Kielen käyttöä voidaan tarkastella ottamalla huomioon sen taustalla vaikuttava kulttuurinen konteksti. Esimerkiksi yhteiskunnassa vallitsevat arvot ja käsitykset vaikuttavat kielen käyttöön ja siihen, mitä ja miten sillä halutaan viestiä muille. Kielen käyttäjä saattaa asennoitua jo valmiiksi mahdollisiin vasta-argumentteihin asiansa suhteen ja siksi esittää sen tietyssä valossa tai tietyllä tavalla. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 32- 33.) Tämä näkyy mielestäni erittäin hyvin aineistossani. Yhteiskunnassa vallitsevat käsitykset ylivelkaantumisesta ovat selkeästi myös velkaantuneille itselleen sisäistettyjä. Puhujalla tai kirjoittajalla on tällöin aavistus yleisestä suhtautumisesta hänen esiintuomaa asiaansa koskien ja hän yrittää argumentoida jo ennalta mahdollisesti saamaansa kritiikkiä. Tätä refleksiivisyyttä mahdollista kritiikkiä ja palautetta kohtaan kutsutaan myös jatkoselontekojen tekemiseksi (Suoninen 1999, 28).

Puheen kautta rakentuu myös kertojan identiteetti. Puheen kautta muodostetaan muille käsitys omasta itsestä tilannekohtaisesti. Identiteetti rakennetaan eri konteksteihin erilaiseksi, riippuen siitä, millaisia odotuksia puhuja olettaa yleisöllään olevan ja mitä oletuksia hänellä itsellään yleisöstä on. (Peräkylä 1990, 22). Tuotettu puhe tai teksti ei suoraan kuvaa todellisuutta tai sitä, mitä esimerkiksi tietyssä tilanteessa on tapahtunut. Kielen käyttäjä rakentaa aina version tapahtumista kielen kautta. Hän voi esimerkiksi asettua tapahtuman puolelle tai sitä vastaan. (Potter & Wetherell 1987, 6.)

Kieltä käyttämällä luodaan erilaisia merkityssysteemejä jotka rakentuvat osana

sosiaalisia käytäntöjä (Suoninen 1999, 17- 18). Kielen merkityssysteemeillä tarkoitetaan erilaisia diskursseja tai tulkintarepertuaareja (Suoninen 1999, 26- 27). Diskurssin käsite sopii erityisesti tutkimukseen, joissa tutkaillaan valtasuhteita, historiaa tai instituutioiden sosiaalista käytäntöä (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 27). Tulkintarepertuaarin käsitettä taas käytetään tutkimuksissa, joissa perehdytään erityisesti kielen vaihtelevuuteen arkielämässä. Itse käytän tutkimuksessani repertuaarin käsitettä, koska uskon sen soveltuvan diskurssikäsitettä paremmin tutkimusaineistooni. Internetin keskustelupalsta edustaa arkielämän vuorovaikutusta ns. tavallisten ihmisten kesken, jolloin tutkimuksen kohteena on arkisen kielen käyttö.

Henkilöiden tekemiä kuvauksia voidaan kutsua myös selonteoiksi. Nämä selonteot pohjautuvat ympärillä olevaan yhteiskuntaan ja kulttuuriin samalla kun ne myös rakentavat sitä. (Suoninen 1999, 20- 21.) Ympäröivässä kulttuurissa on opittu ja totuttu tekemään asioita tietyllä tavalla ja poikkeaminen siitä vaatii tarkempia selityksiä. Usein näitä kulttuurisia tapoja noudatetaan kuitenkin lähes tiedostamatta ja sen enempää miettimättä. Muilla oletetaan olevan se sama tieto kuin meillä eikä itsestäänselvyyksiä lähdetä purkamaan erikseen. Tämä helpottaa arkista kanssakäymistä, sillä jokaista lausetta ja sanaa ei tarvitse perustella erikseen. Esimerkiksi tutkimusaineistossani pikavipit esiintyvät tällaisena “selviönä”, henkilöt olettavat yleisönä olevien muiden tietävän mistä on kyse eivätkä selittele ilmiötä sen enempää.

Kielen tarkoitusperien eli funktioiden tarkasteleminen on diskurssianalyysin keskeisimpiä tehtäviä. Ongelmallista kuitenkin on, että lausijat eivät aina esitä tarkoitusperiään kovinkaan selvästi, vaan joskus hyvinkin epäsuorasti. Erityisesti torjutuksi tulemisen pelko saa lausujan esittämään puheenvuoronsa näin monimutkaisesti. Jos henkilö esimerkiksi haluaa kertoa muille olevansa ns. hyvä ihminen, hän ei sano yksipuolisesti olevansa hyvä ihminen, vaan viljelee tekstiinsä

hyvän ihmisen tunnusmerkkejä, kuten vapaaehtoistyön tekeminen, toisten auttaminen jne. (Potter & Wetherell 1994, 32- 33). Funktiot eivät ole läheskään aina lausujan itsensä tiedostamia, vaan ne voivat tapahtua myös tiedostamatta. Lisäksi myös ei-sanalliset teot voivat olla merkityksellisiä.

Muiden hyväksyntää ja oikeutusta omalle toiminnalle haetaan jatkuvasti puheen välityksellä. Kun yksilö on käyttäytynyt paheksuttavasti tai normaalista poikkeavasti, hän valitsee yleensä joko puolustelun tai todistelun tehdäkseen tekonsa ymmärrettäväksi muille. Puolustelun kautta myönnetään, että on käyttäytytty väärin, mutta syyksi käytökseen rakentuvat ulkoiset tekijät. Oikeutuksen todistelun kautta teko taas ei rakennu vääräksi vaan oikeutetuksi tilanteesta tai tapahtumahetkestä johtuen. (Potter ja Wetherell 1987, 75; Austin 1961.)

Keskustelunanalyysin ja diskurssianalyysin haasteena on pidetty sitä, voiko tutkija lopultakaan tietää tarkoittavatko henkilöt puheellaan juuri sitä miksi tutkija sen tulkitsee. Kun tulkinta tapahtuu pääosin intuition varassa, eikö todellisuus rakennu aina erilaiseksi tutkijasta ja tämän tulkinnasta riippuen? Toisaalta koska olemme kaikki saman kielen käyttäjiä ja mikäli kulttuuri ei ole täysin vieras, kykenemme olemaan sekä puheen tuottajia kuten sen tulkitsijoitakin. (Potter 2005, 60.) Diskurssianalyysin periaatteena onkin, että mitä tutkija sitten aineistosta löytääkään, on se ainutlaatuista, tutkijan ja aineiston välisen vuorovaikutuksen tulos. Refleksiivisyys on tutkijan tärkeä ominaisuus (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 24). Tutkimustapa on aineistolähtöistä ja tutkijan oma tulkinta on ratkaisevassa asemassa (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 1999). Sama aineisto eri tutkijalla saattaisi tuottaa hyvinkin erilaisia tutkimustuloksia. Tutkimuksen luotettavuuden eli reliabiliteetin varmistamiseksi päättelypolut on tuotava esiin niin, että muiden on helppo seurata johtopäätösten perusteluja ja päätyä samaan johtopäätökseen tai ainakin ymmärtää tutkijan ajatusten polut. Universaalisti yleistettävää tietoa, ehdotonta selittävää kaavaa, ei tutkimuksella ole tarkoituskaan hakea.

Omaan tulkintaani uskon vaikuttavan ympäröivän kulttuurin lisäksi yhteiskuntatieteellisen opintosuuntaukseni sekä sosiaalityön ja maksunvalvonnan työkokemukseni. Jos olisin esimerkiksi taloustieteen opiskelija tai pankkitoimihenkilö, näkökulmani aiheeseen saattaisi olla toisenlainen ja siten myös vaikuttaa tulkintoihini. Koska aiemman tutkimuksen valossa jo tiedän, että velkaantumisen taustalle rakentuu mitä moninaisimpia syitä, on helpompi etsiä näitä syitä vastaavia merkityksiä puhetavoista. Yritän ratkaista tämän sekä aineistoesimerkkien että päättelypolkujen kuvaamisen avulla, jolloin lukija voi joko päätyä samaan lopputulokseen tai tehdä omat johtopäätöksensä. Loppujen lopuksi tutkimukseni on ainutlaatuinen nykyiseen tilanteeseen ja kontekstiin sidottu kokonaisuus.

5. TUTKIMUSTULOKSET

Suomi 24:n lainat ja velka- keskustelupalstalla maaliskuussa 2007 esiintyi monenlaisia keskustelunaloituksia ja niiden vastauksia. Suurin osa viesteistä koski velan ottamista ja siihen liittyviä järjestelyjä. Toisilta saatettiin kysyä mistä saisi lainaa tai mistä sitä kannattaisi hakea. Vastakohdaksi näille viesteille kysyttiin paljon myös neuvoja omien velkojen järjestelyyn tai ratkaisua esimerkiksi paheneviin velkaongelmiin. Keskusteluilmapiiri on monessa viestiketjussa moralisoiva, tosin kohtalotovereitakin löytyy.

Mikä saa kirjoittamaan velkaantumisesta keskustelupalstalle, vaikka odotettavissa on kritiikkiä omaa maksukäyttäytymistä kohtaan? Lähes jokaisen viestin tarkoituksena olikin neuvojen saaminen muilta. Avunpyyntö ilmaistiin joko viestin alussa:

“*Hei, kaipaisin tietoa/apua tilanteeseeni...*” Viesti 8.3.2007

Tai lopussa:

“*...Onko mitään enään tehtävissä?*” Viesti 15.3.07

Usein jonkun toisen tarina ja avunpyyntö innostivat muita keskustelijoita kertomaan oman tarinansa ja ehdottamaan ratkaisukeinoja. Lähes jokaiselle apua hakevalle oli osoitettu ainakin yksi moralisoiva viesti, jonka sisältönä oli tapahtuneen arvosteleminen tai ns. jälkiviisuus. Koska tarkasteluni kohteena olivat vain nuorten alle 30- vuotiaiden velkakertomukset, en tiedä oliko erityisesti nuorten velkaantumistarinoiden kommentointi kriittisempää tai ankarampaa kuin vanhempien velkaantuneiden. Kommentoijat olivat siis minkä ikäisiä tahansa, eivät pelkästään nuoria. En kuitenkaan keskity tutkimuksessani kommentteihin vaan siihen mitä nuoret kertovat. Kommentoinnista on kuitenkin tarpeen mainita, jotta keskustelun konteksti tulee paremmin ymmärretyksi. Ilmapiiri on siis keskustelun aiheesta johtuen perin negatiivisesti latautunut, millä on merkitystä keskustelijoiden sanojen asettelua ajatellen.

Pikavippejä koskevasta keskustelusta käy ilmi, että nuoret puhuvat ilmiöstä, jonka uskovat olevan tuttua monelle palstan lukijalle. “*Otin näitä pikavippejä*”, “*kun noita vippejä on tullut haettua*”. Palstalla keskustelevat henkilöt olettavat muiden olevan tietoisia lainamuodoista ja niiden tarjoajista, eivätkä siis näe tarvetta kertoa kyseisistä tahoista enempää.

Nuoret antoivat velkaantumiselleen hyvin monenlaisia merkityksiä. Erityisen silmiinpistävää kuitenkin oli ns. “*syllisyyspuhe*”, joka toistui lähes jokaisen velkaantumistarinan yhteydessä. Tein myös sellaisen havainnon, että mitä rajummin sanakääntein kirjoittaja soimasi itseään velkaantumisestaan ja tyhmyydestään, sitä

lempeämmän vastakaiun hän keskustelupalstan vastauksissa sai. Tällöin myötätuntoa muilta keskustelijoilta esiintyi vastauksissa enemmän ja jyrkkäsanaiset arvostelut jäivät vähemmälle, joskus jopa kokonaan pois. Sen sijaan henkilö, joka erehtyi vain kuvaamaan muutamalla sanalla velkaantumistaan ja kysyi pääasiassa neuvoja esimerkiksi miten saada lisää lainaa entisten maksuun tai miten toimia ulosoton kanssa, sai monesti hyvin tylyjäkin vastauksia. Esimerkiksi “ *Se on myöhäistä kun on paskat housuissa*” tai “*Mitä nopeammin sinulta saadaan luottotiedot, sen parempi...*”.

Jokinen (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, s. 130) puhuu retorisen diskurssianalyysin yhteydessä mm. vakuuttelun, puolustelun tärkeästä merkityksestä kielellisessä kanssakäymisessä. Puolustavaa retoriikkaa vuorovaikutuksessa käytetään, jotta oma positio vahvistuisi eikä sitä päästäisi vahingoittamaan. Voisikin olla, että itsesyytöksillä halutaan velkakeskustelun yhteydessä viestittää muille keskustelijoille, että mahdolliset vasta-argumentit ja syytökset ovat tiedossa jo eikä niitä tarvitse nostaa keskustelussa enää esille. Muutamassa viestissä esitetään jopa selkeä pyyntö olla kritisoimatta tai haukkumatta:

“En halua mitään ilkeyksiä kuulla tällä palstalla!”

“ Ensiksi sanon että toivon asiallisia vastauksia, tiedän itsekin että olen ollut tyhmä rahan käytössä” 19.3.07

Keskusteluympäristö koetaan tämän perusteella etupäässä tuomitsevaksi ympäristöksi tuoda julki velkaantumisongelmia ja muiden lukijoiden antamaa tuomiota pyritään lieventämään katumuksen kautta. Nöyrytminen ja tekojen tunnustaminen antavat ikään kuin synninpäästön, kun taas nöyryyden puuttuminen johtaa palautukseen maanpinnalle oman toiminnan epäkohdista, muiden palstan lukijoiden taholta.

Erittelin aineistosta aluksi neljä erilaista selitystä velkaantumiseen, joiden taustalta löysin kustakin oman tulkintarepertuaarinsa. Yhdellä kirjoittajalla saattoi olla useampiakin kuin vain yksi syy velkaantumiseensa. Tarkoituksena ei kuitenkaan ollut tavoittaa yksittäisiä henkilöitä ja heidän velkatarinoitaan, vaan ne puhuvat joilla veloista puhutaan ja siten omaa velkaista identiteettiä rakennetaan, joten en ole lähtenyt erittelemään kokonaisia yksittäisiä velkatarinoita. Tosin tässäkin olisi ollut yksi mielenkiintoinen tutkimuksen kohde.

Koska lähdin liikkeelle aluksi erottelemalla keskustelupalstalta erilaisia nuorten velkaantumistarinoita ja niiden sisältöä, esittelen seuraavaksi lyhyesti löytämäni velkaantumiselle annetut merkitykset ja syyt. Varsinaisestihan tutkimukseni tarkoituksena ei ole etsiä syitä nuorten velkaantumiseen. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa aineiston ulkopuolisella todellisuudella ei sinänsä ole merkitystä. Mielestäni nämä velkaantumisen syyt on kuitenkin tärkeää tuoda esiin jo senkin vuoksi, että voidaan arvioida velkatarinoita läpikäymieni aiempien tutkimusten valossa ja tarkastella, löytyykö yhtäläisyyksiä. Millaisista syistä nuoret velkaantuvat? Internetin keskustelupalstat eivät kaikkien tutkijoiden mielestä ole täysin luotettavia tutkimuskohteita, koska netissä saatetaan esimerkiksi esiintyä muuna kuin omana itsenään tai häiriköidä ja provosoida muita keskustelijoita tarkoituksellisesti. Ovatko nuorten velkaantumisen syyt Internet-palstalla siis samansuuntaisia kuin esittelemässäni aiemmassa aiheesta tehdyssä tutkimuksessa?

Nuorten velkaantumiselle Internet palstalla rakentuvat syyt tarkastelemieni viestien perusteella:

1. Yhteiskunnalliset syyt ja byrokratia

- Työttömyys
- Alaikäisenä kertynyt vuokravelka, kunnan asuntotoimiston menettelyt
- Opintotukien takaisinperintä
- Riittämättömät tulot
- Kelan, sosiaalitoimiston menettelyt etuuksissa

2. Ihmissuhteisiin perustuvat syyt

- Mies/Naisystävän taloudellinen taitamattomuus
- Toisen ihmisen epärehellisyys
- Takausvelat ja takaisin saamatta jääneet lainat

3. Oman toiminnan epäkohtiin liittyvät syyt

- Ajattelematon rahankäyttö

4. Terveydelliset syyt

- Sairaus (masennus, maanis-depressiivisyys, ADHD, alkoholismi, peliongelma)

Nuorten velkaantumisen syyt eivät siis juuri poikenneet niistä syistä, joita esittelin jo tutkielmani teoria-osiossa, perustuen aikaisempiin tutkimuksiin. Siinä mielessä keskustelupalstan velkaantumistarinat vaikuttavat luotettavilta ja niiden voidaan ajatella vastaavan sitä kuvaa, mikä nuorten velkaantumisesta aiempien tutkimusten valossa rakentuu.

5. 1. Repertuaarit

Seuraavaksi lähden tarkastelemaan niitä merkityssysteemejä, joita nuorten velkakertomuksissa rakentuu.

Millaiseksi ylivelkaantuneen nuoren identiteetti rakentuu keskustelupalstan velkaantumiskertomuksissa? Millaisia puhetapoja eli repertuaareja on löydettävissä? Millä repertuaareilla velkaantumista perustellaan toisille ja mitä ovat repertuaarien tehtävät? Tarkastelen aineistosta löytämiäni tulkintarepertuaareja erityisesti aineistoesimerkkien keinoin. Erityistä huomiota herättää aineiston esimerkkien piirtämät kuvat kunnollisesta kansalaisesta, joka monessa yhteydessä rakentuu ylivelkaantuneen henkilön vastakohtaksi.

5.1.1 Uhrin repertuaari

Syyllisen osoittaminen tuntui olevan tärkeää monelle ylivelkaantuneelle nuorelle. Erityisesti silloin, kun syy ei ollut ainakaan täysin omassa itsessä, itse velkaantumistarinalle uhrattiin enemmän aikaa ja lukijalle muodostettiin tarkempi kuva velkaantumistapahtumasta. Erikoista kyllä, vaikka syyn ei nähty olevan omassa itsessä, omaa toimintaa saatettiin silti kritisoida. Oltiin tyytymättömiä omaan sinisilmäisyyteen ja hyväuskoisuuteen, siihen että oli tullut luottaneeksi toiseen ihmiseen.

“Kaikki alkoi joskus parikymppisenä, miehen takia tietenkin. Asuimme yhdessä mutta opiskelin toisella paikkakunnalla ja miehestä ei ollut taloutemme hoitajaksi. Huomasin tämän liian myöhään. Mies jäi, opiskelut jatkuivat mutta jo solmuun menneitä raha-asioita oli lähes mahdotonta selvittää” Viesti 23.3.07.

Tässä aineistoesimerkissä velka rakentuu sotkeutuneiksi raha-asioiksi, joita kertoja ei

ole ollut itse hoitamassa. Velkaantumisen taustatekijöiksi nousevat sekä ikä, henkilön poissaolo että tuolloinen puoliso, sillä nämä kertoja tuntuu haluavan erityisesti mainita. Omaa kunnollisuutta rakennetaan mainitsemalla asioita, joita voisi yleisesti pitää kunnollisen kansalaisen ominaisuuksina. Opiskelijuus toisella paikkakunnalla korostaa vastuullisuutta, vastinpariksi asettuessa yhteisiä raha-asioita hoitamaan jätetty taitamaton puoliso. Henkilö soimaa itseään siitä, että jätti raha-asiat toisen huomaan. Mikäli hän olisi hoitanut asiat itse, näin ei siis olisi tapahtunut. Tarkempaa selvitystä itse velkaantumisesta ei kuitenkaan tehdä. Viestissä ei esimerkiksi kerrota, miten kertoja estyi seuraamasta yhteisiä raha-asioita tai miksi hän ei seurannut niitä. Viestissä ilmaistu “solmuun menneitä raha-asioita oli lähes mahdotonta selvittää”, rakentaa edelleen kuvaa kertojan vastuullisuudesta. Hän on tehnyt asialle jotain, lähtenyt korjaamaan toisen tekemiä virheitä. Tässäkin kertoja rakentuu “hyväksi kansalaiseksi”. Hän viestii täyttäneensä tai ainakin yrittävänsä täyttää velvollisuutensa, siitä huolimatta, että joku toinen on syyllinen.

“...Luottotietomme menivät joskus aikanaan kun olimme typeriä ja hyväuskoisia ja takasimme ex-ystäväämme lainassa tämän jälkeen ulosottoon mennyt myöskin muutama vakuutusmaksu....” Viesti 30.3.2007

Velkaantuminen on alkanut ystävästä, jonka kerrotaan nyt olevan ex-ystävä. Velkaantuminen johtui luottamuksesta toiseen, jonka jälkeen toinen petti luottamuksen. Hyvään kansalaisuuteen voisi lukea toisten auttamisen ja toiseen luottamisen. Ystäviin liitetään myös tietynlaisia oletuksia, ystävät eivät yleensä petä. Näin ollen erityisesti ystävän pettämänä velka rakentuu epäoikeudenmukaiseksi asiaksi ja velalliset syyttömiksi uhreiksi. Ystävän nimittäminen ex-ystäväksi kertoo paljon, ystävydestä on mitä ilmeisimmin sanouduttu irti.

“Minun kierteeni alkoi tyttöystävästäni, yhteinen luottokortti, mutta minä maksajana” Viesti 29.3.07.

Velkaantumisesta rakentuu kuva yhteistä luottokorttia vinguttavasta tyttöystävästä ja vastuullisesta poikaystävästä, joka huolehtii laskujen maksamisesta. Kertojan ilmaisu “kierre” herättää kysymyksiä. Kierteellä voisi ymmärtää että tilanteeseen joudutaan yhä uudestaan eikä löydetä lopullista ulospääsyä. Kierteen alkuun saattanut voima on ollut tyttöystävä.

” Luovutin asuntoni hyvän kaverin käyttöön kuhan hän maksaa vaan vuokrat niin kuin sovittiin. No nyt se ei ole maksanut yhtään ”8.3.2007

Käyttämällä termiä “hyvä kaveri”, kertoja tuntuisi haluavan selittää tapahtunutta ja osallisuuttaan siinä. Koska kyseessä on hyvä kaveri, hyvän kaverin tunnusmerkeiksi voidaan ajatella luotettavuutta ja rehellisyyttä. Näin ollen kertojalla ei ole ollut syytä epäillä kaverinsa sanaa eikä häntä voi ajatella vastuullisena tästä tilanteesta. Hän on vain luottanut hyvään kaveriin, kuten useimmat ihmiset tekevät. Lisäksi kertoja haluaa painottaa että vuokrien maksamisesta on nimenomaan sovittu asianosaisen kanssa. Maksamatta jättäminen piirtyy kertojalle yllätykselliseksi asiaksi, jonka hän on saanut tietoonsa melko äskettäin.

Tämän repertuaarin funktio on puolustautuminen sekä hyvän kansalaisen identiteetin rakentaminen velkaongelmista huolimatta. Velkaantumisesta kerrotaan omanarvon tunto ja “hyvän kansalaisen” identiteetti säilyttäen. “Hyvä” kansalainen piirtyy siis henkilöksi, joka hoitaa raha-asiansa. Hyvä kansalainen hoitaa myös solmuun menneet raha-asiansa, se on ikään kuin hänen velvollisuutensa. Asialle on ainakin pitänyt yrittää tehdä jotakin, käydä esimerkiksi poliisilaitoksella tai lakimiehellä. Tilanne, jossa ollaan, ei ole yksin henkilön syytä ja siksi väärinkäsitysten ja ehkä kielteisten kommenttienkin vuoksi asia halutaan tuoda selkeästi ilmi. Puhetavoissa on tunnistettavissa tietynlaista puolustautumista. Ottaen huomioon, että yleinen mielipide on melko ankara ylivelkaantuneita kohtaan, rajanveto ilmeisesti halutaan

vetää niihin velkaantuneisiin, jotka ovat ns. velkakaahareita, velkaantuneet huolehtimatta maksukyvyystään. Velkaantuminen rakentuu epämieluisaksi asiaksi. Velkaantumiseen johtanut toiminta nähdään typeränä toiseen ihmiseen luottamisena, josta kuitenkin on nyt opittu. Velkaantumisesta ei ole siinä määrin huonoa omaatuntoa kuin esimerkiksi seuraavassa syyllisen repertuaarissa, ja se halutaan tehdä selväksi myös muille lukijoille. Ainoa asia, josta toisen kautta velkaantunutta voitaisiin kritisoida, on toiseen henkilöön luottaminen ja sen kirjoittajat tekevät tyhjäksi ottamalla asian esiin itse, syyllistämällä itse itsensä.

5.3 Syyllisen repertuaari

Velkaantumisesta saatettiin puhua edellisestä repertuaarista poiketen myös itseä tietoisesti syyllistäen. Rahankäytössä oltiin oltu huolimattomia, ajattelemattomia tai typeriä. Tällainen puhetapa oli negatiivisesti väritynyttä ja itseä syyllistävää. Velkaantuminen rakentui juuri sellaiseksi asiaksi, jota julkisissa keskusteluissa on paheksuttu. Siihen ei ollut muita syyllisiä kuin henkilö itse. Itse velkaantumistarina kerrottiin lyhyesti ja kaunistelematta, monesti ihan vain kertomalla velkasumman määrä. Velkaantumiseen johtaneiden tapahtumien kertominen muille tuntui olevan toisarvoista. Jokainenhan tietää, miten on mahdollista velkaantua, joten sen ruotimiselle ei ehkä nähty tarvetta. Joissakin tapauksissa tekstit huokuivat itsevihaa ja syyttelyä.

“Kuka maksaa velkani jos pistän itseni kylmäksi? Otetaanko vanhempain/sukulaisiin yhteyttä velka-asioissa vai koituuko se velkojen tappioksi?...Tuntuu vaan niin pahalta ja se kaikki häpeä painaa vain vihana itseään kohtaan. Jos päässä napsahtaa niin se on menoa...” Viesti 20.3.2007.

Tässä viestissä tuodaan melko dramaattisinkin sanankääntein ilmi kertojan ajatukset

ylivelkaantumista kohtaan. Ylivelkaantuneisuus on häpeä, sen ei haluta paljastuvan edes sukulaisille jos velkaantunut sattuisi kuolemaan. Velkojen kaatuminen muiden maksettavaksi herättää huolta. Viestistä on tulkittavissa, että velkojen toivotaan koituvan mieluummin velkojen tappioksi. Velkaantumisen syistä ei viestissä kerrota mitään, niistä kertomista ei ilmeisesti pidetä oleellisena. Velkaantunut vihaa ja häpeää itseään ja hän saattaa jopa katsoa parhaaksi kuolla. Velkaantuminen on myös toivottomuutta. Selviytymiskeinoista ei mainita mitään, niitä ei katsota olevankaan. On vain velka joka on olemassa katkeraan loppuun saakka.

Velkaantuneen häpeä esiintyy myös seuraavassa aineistoesimerkissä:

“En uskalla kertoa kumppanille...että mua hävettää niin perkeleesti.” 19.3.07

Velkaantuminen rakentuu joksikin pahaksi, teosta ei uskalleta mainita kumppanille. Ikään kuin velkaantunut olisi tehnyt rikoksen. Velkaantunut siis odottaa kumppanin taholta jonkinlaista voimakasta reaktiota, mikä estää paljastamasta asiaa.

Ylivelkaantuneisuus rakentuu myös fyysisesti tukalaksi tilaksi, kuten seuraavassa aineistoesimerkissä:

“Ahdistaa, itkettää ja kurkkua kuristaa, mutta itsepäähän olen soppani keittänyt”
27.3.07

Pahoinvoinnin katsotaan kuitenkin olevan aivan oikein, koska tilanne on itse aiheutettu ja siksi oikeutta hyvinvointiin ei olekaan.

”Olen 21- vuotias , fiksu, hyvin koulussa pärjännyt kunnes lopetin tyhmyyttäni kesken. Nyt juuri tänään avasin ensimmäisen kerran Helsingin käräjäoikeuden kirjeen...kaikki vastuun ottaminen vaan loppui hieman yli vuosi sitten. Sen jälkeen en

ole maksanut laskuakaan... ja mikä pahinta, kukaan ei tiedä tilanteestani mitään, ei edes äitini kuka on todella läheinen mulle” viesti 22.3.2007.

Velkaantumisesta ei voida kertoa läheisille henkilöille, tai ehkä ei heille varsinkaan. Kirjoittaja siis olettaisi saavansa negatiivista palautetta tai paheksuntaa vastaan, jos kertoisi. Kirjoittaja kuvaa itseään fiksuksi ja fiksuuden vastakohtaksi asettuu velkaantuminen. Laskujen maksuun kirjoittaja yhdistää vastuullisuuden, joka häneltä on jostain syystä hävinnyt. Se että kukaan ei tiedä asiasta mitään, on kirjoittajan mielestä yllättävästi pahin asia. Toisaalta on ymmärrettävissä, että juuri kirjoittaja on pitänyt salaisuuden eikä halua sitä kertoa. Asian salassa pitäminen rakentuu toisaalta toivottavaksi ja toisaalta taas ikäväksi asiaksi. Velkaongelma on raskas taakka, jonka paljastumista saa pelätä, mutta toisaalta sen kanssa ei haluttaisi olla yksin. Asian salaaminen läheisiltä tuntuu olevan erityisen raskasta.

“Ihan pakko iloita asiasta täällä kun en oikein lähipiirissä viitsi tätä huudella... Sain siis luottotietoni takaisin 8 vuoden jälkeen!” Viesti 23.3.2007.

Kuten edellisestä viestistä voi päätellä, luottotietojen takaisin saaminenkaan ei ole sellainen asia, joka kerrottaisiin lähipiirille. Tämähän paljastaisi sen, että luottotiedot ovat aikanaan menneet. Ylivelkaantumisesta ei voi kertoa, vaikka ongelmasta olisi jo selvitty. Luottotietojen menetys on ikään kuin jokin häpeällinen, kiusallinen sairaus, josta ei kerrota sen aikana eikä sen jälkeen.

Velkaantuminen rakentuu joksikin, jota hävetään. Sitä ei haluta läheisten tietoon. Velasta on muodostunut ahdistava vankila ja ulospääsyt keinona on mietitty äärimmäisiä ratkaisuja. Tälle repertuaarille on tunnusomaista kertojan murtunut identiteetti, johon liittyy itseensä pettymistä ja turhautumista. Velkaantuneisuus rakentuu pysyväksi olotilaksi. Velkaantuneelle henkilölle ei anneta armoa ja velkaantuminen on omaa syytä, jonka vuoksi velkaantunut ei ansaitse apua tai

sympatioita. Salailu liittyy vahvasti tähän repertuaariin. Velka rakentuu asiaksi, joka vietäisiin mielellään mukana hautaan, niin että kukaan ei saa siitä tietää. Salailun kääntöpuolena on yksinäisyys, läheisten tuki ja turva puuttuvat. Velkainen elää ikään kuin kaksoiselämää, esiintyen läheisille kuin taloudellisia ongelmia ei olisikaan.

Repertuaarin tehtävänä on salaisuuden paljastaminen, oman tilanteen ja toivottomuuden tunteen esiintuominen ja mahdollisesti myös myötätunnon tai kohtalotovereiden hakeminen. Vastaukset näihin tunnustuksenomaisiin keskustelunaloituksiin olivat pääasiassa myönteisiä ja rohkaisevia. Keskustelupalsta saattaa olla ainoa paikka, jossa oma tilanne on tuotu ulkopuolisten tietoon, sitä ei ole uskallettu kertoa ehkä edes puolisolle. Palsta on väylä tunnustaa tilanne itselle ja muille.

5.4 Syyllinen, mutta.... - repertuaari

Velkaantumisesta saatettiin puhua samassakin viestissä melko ristiriitaisesti. Toisaalta velka oli omaa syytä ja väärin ja siitä soimattiin itseä, mutta pienistä vihjeistä tekstissä ja sanavalintojen kautta tuli esiin merkityksiä, joista löytyi myös muita merkityksiä velkaantumiselle.

” Otin tyhmydessäni ja helpon rahan tiedossa näitä pikaluottoja, mitä kovasti on mainostettu. Siis näitä, missä saa lainaa tekstiviesteillä. Noh, velkakierteeseenhän siitä joutui ja olen ymmärtänyt tyhmyyteni.”25.3.07

Toisaalta ilmaistaan oma vastuu velan ottajana ja ymmärrys velkaantumisen itse - aiheutettuihin syihin. Toisaalta vedotaan johonkin yleisesti tunnettuun ilmiöön, kuten edellisessä näytteessä vedotaan paljon mainostettuihin pikavippeihin joihin kertoja on langennut helpon rahan toivossa. Kukapa ei lankeaisi helppoon rahaan ja toisaalta,

monihan on kuullut sanonnan, ettei helppoa rahaa olekaan? Pikavipit ovat tulleet yleisesti tunnetuiksi julkisissa keskusteluissa korkeiden korkojen ja lainansaannin helppouden vuoksi. Julkisissa keskusteluissa pikavippiyritykset ovat saaneet runsaasti negatiivista palautetta ja niiden toimintaa on pidetty osin jopa epäeettisenä. Osa lainan vastuusta katsotaan olevan myös lainan myöntäjällä. Tässä repertuaarissa velkaantunut on ikään kuin yhteiskunnan sellaisten ilmiöiden kuin mainonnan ja helpon rahan uhri. Tekstistä on ymmärrettävissä, että kelle tahansa saattaisi käydä näin. Velkaantunut on ikään kuin joutunut huiputetuksi, lainalla on ollut kääntöpuolensa, velkakierteeseen joutuminen.

“ Oli luotot kunnossa ei velkaa. Mutta sitten tuli otettua pikavippejä ja viinaa ja viinaa ja viinaa ja kaveriksi vielä huumehörhöhullu...Nyt kaikki on mennyt ajokorttia myöten mikään ei onnistu ” Viesti 29.3.07 /Oma

Kertominen aloitetaan tilanteesta, jossa ollaan ns. “puhtaita” ja hyviä kansalaisia. Aineistoesimerkissä kirjoittaja korostaa alkoholinkäytön merkitystä velkaantumisessa toistamalla *viinaa ja viinaa ja viinaa*. Lisäksi hän tuo alussa esiin sen seikan, että luotot olivat olleet aiemmin kunnossa eikä velkaa ollut. Jotakin siis tapahtui, kuten sairastuneiden velkakertomuksissa (joista enemmän myöhemmin), ja velkaantuminen alkoi. Kirjoittajan tapauksessa tapahtui viinan tulo kuvioihin. Sitten kuvioon ovat astuneet pikavipit ja huumeita käyttävä kaveri ja tämän jälkeen tilanne on romahtanut täysin. Raha-asiat ovat karanneet käsistä ongelmien myötä. Velkaantumisen taustalle rakentuu toinen yksilöä piinaava sosiaalinen ongelma, kuten alkoholismi tai peliriippuvuus, kuten seuraavassa aineistoesimerkissä:

“ Olen nyt pikavippien ansiosta saanut haalittua itselleni melkoiset velkasummat... Tiedän, tyhmää, mutta pelihimo kun on niin.... Puhelinlaskutkin ovat melkoisia, kun noita vippejä on tullut haettua...” Viesti 11.3.2007.

Kirjoittaja on ottanut vippejä, koska hänellä on pelihimo, eli ilmeisimmin peliriippuvuus. Vipun ottamisessa syy on itsessä, mutta pohjimmiltaan syynä on riippuvuus pelaamiseen joka "pakottaa" ottamaan lainaa.

Viittaus taustalla vaikuttavaan ongelmaan antaa ymmärtää, ettei velkaantuminen ole ollut täysin yksilöstä lähtöisin, vaan hän on tavallaan heikentynyt yhteiskunnallisestikin tunnettujen ongelmien myötä ja siten ollut altis velkaantumiselle.

"Asuin vuokra-asunnossa ja vuokraa ei tullut maksettua....olen puhunut lakimiehen kanssa ja he sanovat että kaupunki on tehnyt väärin koska ei ole ottanut yhteyttä vanhempiini minun ollessa alle 18-vuotias".. Oli tyhmä veto jättää ne maksamatta mutta kun ei ollut rahaa niin ei ollut. Ja mihinkään ei sen ikäisenä tajunnut ottaa yhteyttä." 21.3.07

Velkaantuminen on seuraus nuoruuden tietämättömyydestä ja yhteiskunnallisen tahon, tässä esimerkissä kaupungin, virheelliseksi koetussa menettelyssä. Velkaantuminen on väärin ja vuokrien maksamatta jättäminen "tyhmä veto", mutta toisaalta "kun ei ollut rahaa niin ei ollut". Velkatilanteen hoitamiseksi kertoja katsoo olleensa voimaton, johtuen nuoruudestaan ja vähä-varaisuudestaan.

"Menin lehtimyyntiin ja sain paskaa palkkaa...Keksimme ottaa luottoa, kortteja luottoa jne., Ja lainan maksuun lisää luottoa" Oma 30.3.07

Epäsuorasti rahatilanteeseen viitataan myös tässä aineistoesimerkissä. Koska palkka on ollut huono, taloutta on paranneltu luottojen voimin. Mikäli palkka olisi ollut parempi, velkaa ei olisi ehkä tarvinnut ottaa.

Erotuksena uhrin repertuaariin tässä repertuaarissa on velkaannuttu itse eikä toisen

toiminnan kautta. Erotuksena syyllisen repertuaariin vika ei ole kuitenkaan täysin itsessä, vaan velkaantumisen selitykseksi rakentuu myös yhteiskunnallinen ongelma, lainan taitava markkinointi tai jokin muu toimija, kuten vuokranantaja tai työpaikka, joka maksaa huonoa palkkaa. Velkaantumista ei siis nähdä täysin omana holtittomana rahankäyttönä, kuten syyllisen repertuaarissa.

5.5 En ollut oma itseni - repertuaari

Katsoin parhaaksi erottaa tämän neljännen repertuaarin omaksi kokonaisuudekseen, vaikka se onkin lähellä uhrin tai syyllinen, mutta...- repertuaareja. Kyseessä on erilailta käsitettävä velkaantumisen syy kuin toisen kautta velkaantuminen tai jonkin henkilökohtaisen ongelman taustavaikutus. Tämän repertuaarin erikoisuutena on se, että syy ei tavallaan ole kenessäkään. Sairaus käsitetään yleisesti asiaksi, jolle ihminen ei yleensä voi mitään. Toki alkoholismi ja peliriippuvuus voidaan nähdä myös sairautena, mutta tässä on kyse erityisesti fyysisestä lääketieteellisestä sairaudesta.

“Sairastuin kaksisuuntaiseen mielialahäiriöön...Maniavaiheessa tuhlasin ihan sairaasti, en ollut oma itseni... Ennen sairautta olin hoitanut asiani mallikkaasti kaikin puolin” 12.3.07

“ Eron jälkeen sairastuin erittäin vaikeaan masennukseen, jolloin kaikki laskut ym. jäivät hoitamatta. Hyvä että jaksoin elää, enkä tehnyt itsaria...Kun laskut olivat maksamatta minuun iski kaikei maniavaihe ja aloin shoppailemaan aivan hulluna. Tämä oli minulle aivan uutta käytöstä, koska ennen olin aina pihi rahojen suhteen... Sain raha-asiani todella solmuun.”

Näissä molemmissa esimerkeissä tilanteiden vastakohtaisuus ennen ja jälkeen

sairastumisen korostuvat. Ennen oltiin oltu ”mallikkaita kaikin puolin” ja ”pihejä rahojen suhteen”. Näin ollen mallikkuutta ja pihyyttä pidetään velkaantuneelle epätyypillisinä ominaisuuksina. Sairastumisen jälkeen oli ”shoppailtu hulluna”, ”tuhlattu sairaasti” ja ”saatu raha-asiat solmuun”. Velkaantuminen piirtyy päättömäksi ja järjettömäksi rahankäytöksi. Juuri päättömyydellä tai sen kuvaamisella kyseisin sanakääntein halutaan ehkä korostaa tilanteen hallitsemattomuutta. Kenenkään järkevässä täydessä ymmärryksessä olevan ihmisen ei siis oletettaisi käyttäytyvän näin.

Tässä repertuaarissa korostui velattomuuden ja velan välisen ajan yllättävä tapahtuma. Velan katsottiin syntyneen itsestä riippumattomista syistä. *En ollut oma itseni*, kuvastaa hyvin kirjoittajan käsitystä velkaantumisen syistä. Tilanteeseen on ajautettu itsestä riippumattomista syistä, sairauden vuoksi. Kyseessä on siis itsekontrollin menetys, mutta ei siinä mielessä kuin henkilöllä, jonka on tullut ajattelemanomattomuuksiaan otettua velkaa. Tässä itsekontrolli rakentuu menetetyksi, teki henkilö mitä tahansa. Kirjoittaja siis merkityksellistää itsensä sellaiseksi nuoreksi, joka on velkaantunut ilman omaa syytään. Tekstissä ilmenee vähäisessä määrin itsesyöttöksiä tai häpeää velkaantumisen vuoksi. Sairaushan käsitetään yleisesti sellaiseksi tilaksi, jolle ihminen ei voi mitään. Näin ollen sairastumisen seurauksetkaan eivät aina ole ihmisen estettävissä.

Lainan ottamisesta kerrottiin useassa tapauksessa mielenkiintoisella tavalla. Laina oli jotain, jota *”oli tullut otettua”*, kuten seuraavissa aineistoesimerkeissä:

”Noita vippejä tullut haettua... ”

”Vuokraa ei tullut maksettua...”

”Sitten tuli otettua pikavippejä...”

Mielenkiintoista on mielestäni sanavalinta, jolla velan ottamista tai kertymistä on kuvattu. Sanavalinta on sama kuin mikä monesti esiintyy alkoholistien puheessa heidän kertoessaan retkahduksestaan ja juomisputkestaan. Kyseiseen sanavalintaan olen törmännyt sosiaalityöntekijänä päihdehoitoon liittyvissä asiakaskontakteissa. *“Kun tuli sitten otettua...”* Sanavalinnassa on jotain katumusta osoittavaa ja samalla asian ulkoistamista, ikään kuin ottaminen ei ihan täysin olisi ollut ottajasta kiinni, niin vain tapahtui. Sanavalinnalla tavallaan viitataan henkilön ongelmaan, alkoholismiin ja siitä seuraaviin ongelmiin joiden ajatellaan olevan muilla tiedossa, siihen että alkoholisti helposti juo, ratkeaa juomaan. Velkaantumisessa käytettynä sanavalinnassa korostuu mielestäni sama katumuksen osoitus ja samalla toisten ymmärryksen hakeminen velan ottamiselle. Muut palstan lukijat ovat tai ovat olleet samassa tilanteessa ja heillä ehkä sitä kautta oletetaan olevan ymmärrys, miten helposti tulee otettua velkaa.

En ollut oma itseni...-repertuaarin funktio on siis syyllisyyden tunteen torjuminen ja toisenlaisen selityksen esiintuominen. Yksilön velat ja niiden hallinta rakentuu tässä repertuaarissa täysin yksilön itsensä ulkopuolelle, hänen ulottumattomiinsa. Mukaan repertuaariin rakentuu ”jokin toinen”, hallitsematon puoli itsessä.

Repertuaarissa toteutuu hyvin Potter & Wetherellin (1987, 75; Austin 1961) kuvaus puolustelun ja oikeutuksen tehtävistä puheessa. Puolustuksen kautta toiminta itsessään myönnetään vääräksi, mutta syyt siihen rakentuvat puhujan itsensä ulkopuolelle. Oikeutuksen kautta toiminta, joka tässä tapauksessa on ylivelkaantuminen, on henkilöiden tilanteesta ja heitä ympäröivistä olosuhteista johtuen ikään kuin ollut pakollinen ratkaisu. Uhrin repertuaarissa painottuvat oikeutuksen kaltaiset puhetavat, kun taas syyllinen, mutta... ja en ollut oma itseni - repertuaareissa on puolustuksen kaltaisia piirteitä.

6. YHTEENVETO JA POHDINTAA

Aluksi lähdin purkamaan yleistä käsitystä nuorten rahankäytön holtittomuudesta ja velkaantuneisuudesta, johon ainakin itse olen törmännyt seuratessani julkisia keskusteluja. Löytämieni aihetta koskevien tutkimusten mukaan nuorten kulutuskäyttäytyminen ei ole sen holtittomampaa kuin aikuistenkaan. Nuorista löytyy harkitsevia kuluttajia siinä missä aikuisistakin. Merkittävää on mielestäni tutkimuksessani esiin tullut seikka, että nuorten taloudellinen tilanne on hyvin heikko ja täten olosuhteet velkaantumiselle ovat sinänsä otolliset. Monet nuoret ovat joko opiskelijoita tai työttömiä, harvalla on esimerkiksi vakituista työtä. Kuluttamisen mahdollisuudet ovat monella nuorella hyvin rajalliset ja virhearviointeihin ei juuri ole varaa. Tästä kertoo myös se, ettei nuorten velkojen tarvitse olla kovinkaan suuria, kun ne jo saattavat tuottaa ongelmia. Jo maksamaton puhelinlasku saattaa korkoineen viedä tilanteen maksuhäiriömerkintään saakka. Kuluttamisella on nykypäivänä tärkeä tehtävä identiteetin rakentamisessa ja esittämisessä muille. Kuluttamisen kautta liitytään osaksi yhteiskuntaa. Nuoren saattaa olla vaikeaa sekä yrittää vastata nykypäivän kulutusvaatimukseen että tasapainoilla heikon taloutensa kanssa. Osa valitseeikin tietoisesti niukan ja ekologisen kulutusmallin. Heitä on kuitenkin harvassa.

Velkaongelmia ei ole jokaisella velkaa ottaneella. Vasta kun maksukykyä ei ole, voidaan puhua ongelmasta, eli ylivelkaantumisesta. Velkaantumisen pysäyttäminen maksuhäiriömerkinnän avulla on tehokas ja varmasti monessa tapauksessa yksilöä hyödyttävä ratkaisu. Näin velkaa ei pääse kertymään enempää ja henkilö aloittaa mahdollisesti velkojen järjestelyn merkintään johtaneiden velkojen hoitamiseksi. Tosin maksuhäiriömerkinnän perimmäinen tarkoitus ei ole suojella yksittäistä henkilöä ylivelkaantumiselta, vaan tarjota luotonantajille ja yritykselle palveluna tietoa asiakkaan maksukyvästä ja suojella näitä luottotappioilta.

Luottotietorekisteriähän ylläpitävät luotonantajatahot.

Maksuhäiriömerkinnän toista puolta, jossa henkilön vastuunkantokykyä ja luotettavuutta arvioidaan nykyään hyvin yleisesti merkinnän perusteella, on vaikeampi nähdä hyväksi asiaksi. Kuten tutkimuksessa ilmeni, maksuhäiriöiden syyt ovat moninaisia. Kertooko esimerkiksi takausvelan lankeaminen takaajan maksettavaksi jotakin itse takaajan luotettavuudesta ihmisenä?

Jos henkilön luottotietoja saa tarkistaa, mikäli on myöntämässä tälle henkilölle luottoa, ovatko henkilöiden yksityistiedot turvassa? Periaatteessahan esimerkiksi vuokranantaja voi tarkistaa, paljonko vuokralaisella on velkoja ja keitä velkojat ovat. Tekeekö vuokranantaja mitään vuokralaisen muiden mahdollisten velkojien tiedoilla? Ehkä riittäisi tieto siitä, että merkintä joko on tai ei ole? Sosiaalityöntekijänä toimineena olen huomannut, että maksuhäiriömerkintä estää monessa tapauksessa lopulta vuokrasuhteen syntymisen. Tämä johtanee siihen, että alkaa olla ihmisiä, joille vuokra-asuntoon pääsy on todella vaikeaa. Kunnallisiin vuokra-asuntoihin ei välttämättä pääse jos sinne on aiempaa vuokravelkaa ja yksityiset vuokraavat asuntoja vain lähinnä puhtaat luottotiedot omaaville. Luottotietorekisterin luonne on mielestäni muuttunut vuosien aikana huonompaan suuntaan ja merkinnän uskotaan virheellisesti kuvaavan henkilön yleistä luotettavuutta.

Käyttäen tutkimusmenetelmänä diskurssianalyysiä, hain nuorten velkaantumisen merkityksiä Internetin keskustelupalstan kautta. Tutkimusaineistoni perusteella nuorten velkaantumista koskevasta puheesta on eriteltävissä seuraavanlaisia merkityksiä: Tutkimukseni nuorille ylivelkaantuminen on negatiivinen, häpeällinen, henkilökohtainen ja usein läheisiltä salattu asia. Velkaantuneen tilanne rakentuu velkaantuneen nuoren omassa puheessa usein toivottomaksi ja pysyväksi umpikujaksi. Nuoret luonnehtivat itseään sinisilmäisiksi, typeriksi ja holtittomiksi. Itseään syytellään myös silloin kun velan aiheuttaja on joku toinen henkilö, kuten

kaverin lainan takaajilla. Velkapuheessa esiintyy nöyryymistä ja katumista, häpeää ja harmistusta siitä, että asiat ovat päässeet ajautumaan umpikujaan. Ismo Valkoniemen talousongelmia käsittelevä kirjassa käytetäänkin velkaantumisen osuvasti ilmausta ”seinätön vankila”.(Valkoniemi 2004).

Löytämieni neljän repertuaarin kautta velkaantuminen saa moninaisia merkityksiä eikä ole yleistettävissä yhtä tiettyä velkaantumisen kaavaa. Sen sijaan eri repertuaarien kautta on ymmärrettävissä, miten vahva on negatiivinen lataus velkaantumisesta puhuttaessa. Oli velkaantumisen syy mikä tahansa, saatu maksuhäiriömerkintä tuotti kantajilleen häpeää. Velkaantuminen rakentui myös tietyissä konteksteissa asiaksi, johon yhteiskunta pakottaa tai jota on vaikea välttää.

Itsetodistelu ja toisten torjunnan ennakoiminen näkyvät erityisen hyvin velkaantuneiden nuorten teksteissä. He hyökkäävät joko itseään vastaan ennen kuin muut ehtivät sen tehdä tai sitten perustelevat tilanteensa ulkoistaen itsensä ongelman syntyhetkestä, kuten uhrin repertuaarissa.

Ylivelkaantuminen on ilmiö, johon liittyy epäkohtia, kuten toisen kautta tai sairauden vuoksi velkaantuminen ja siten luottotietojen ja yhteiskuntakelpoisuuden menettäminen. Tästä tutkimusaineistosta löytämieni eri repertuaarien tehtäviä olivat myötätunnon, synninpäästön, avun ja kohtalotovereiden hakeminen. Huomattava kuitenkin on, että keskusteluja käytiin velkaantumiseen muutenkin liittyneessä kontekstissa, talous & velka-palstalla. Näin ollen kirjoittajat ovat ottaneet huomioon sen seikan, että yleisönä heidän kirjoituksilleen ovat oletettavasti suurimmaksi osaksi myös itse velkaantuneet tai velkaa harkitsevat henkilöt. Näin ollen jää mietittäväksi, miten velkaantumisesta kerrotaisiin jossakin muussa kontekstissa. Olisiko se samanlaista vai eri tavoin muotoiltua?

Kiinnitin myös huomiota siihen, että yhtä paljon kuin palstalla oli kertomuksia

velkaantumisesta ja avunpyyntöjä, oli ristiriitaisesti myös viestejä joissa tiedusteltiin velanotosta ja määristä sekä velkahakemuksen käsittelyn kestosta aikomuksena itse ottaa lainaa. Tutkimuksessanihan keskityin vain nuorten velkaantumistarinoihin, mutta oli erikoista huomata, että palstalla ikään kuin käytiin kahta ihan eri keskustelua. Kärjistetyksi palstalla keskustelivat velkaongelmiin joutuneet ja ne, joille velkaongelma oli vasta tulossa. Velkaa oltiin ottamassa ja siihen kyseltiin neuvoja muiden karvaista kokemuksista huolimatta. Monesti velkaa oltiin ottamassa, jotta voitaisiin hoitaa aiempia velkoja.

Tutkimukseni keskittyi erityisesti nuoriin ja nuorten velkaantumiseen. Tutkimusaineistoni nuoret eivät kuitenkaan mielestäni millään tavalla tuoneet esiin nuoruutta velkaongelmien syynä, tietämättömyyttä lukuun ottamatta. Nuoruutta ei selitetty velkaongelmien syyksi. Olin odottanut kertomuksia nuoruuteen liittyvästä taloudellisesta niukkuudesta ja tavallaan velanottamisen pakollisuudesta talouden tasapainottajana. Esimerkiksi opiskelijoitahan yhteiskunta edellyttää nostamaan velkaa toimeentulonsa turvaamiseksi. Näiltä osin tutkimusaineistoni sisältö yllätti minut. Itse asiassa moni tutkimusaineistoni nuori näytti olevan velkaantunut juuri niistä syistä, joita voisi kuvata harkitsemattomaksi kuluttamiseksi, velkakaahaamiseksi ja vastuuttomuudeksi.

Ylivelkaantunut henkilö on näiden repertuaarien valossa siis epävakaa, typerä, holtiton, sinisilmäinen ja halveksuttava ihminen. Ylivelkaantuneet itse antavat velkaantuneisuudelleen kyseisiä merkityksiä. Mielenkiintoista on, että velkaantuneiden mielikuvat itsestään vastaavat yleisiä ennakkoluuloja ylivelkaantuneista ihmisistä. Onko mahdollista että velkaantuneet ovat sisäistäneet myös itse tämän ylivelkaantuneen leiman ja näkevät itsensä yhteiskunnan peilin kautta epäonnistuneena yksilönä? Velka on lähes aina omaa syytä, oli sitten syynä alkoholismi, rahanpuute tai sinisilmäisyys. Velkaantumisen pohjimmaisista syistä ei juuri kyseenalaistettu. Esimerkiksi taloudellisesta tilanteesta, muista

elämänongelmista ja mahdollisesta huono-osaisuudesta ei mainittu sen enempää, oltiin vain huonoja ihmisiä itse aiheutetussa suossa. Ylivelkaantunut ihminen, joka lukee näitä viestejä, saa luultavasti vahvistusta omalle huonommuuden kokemukselleen muiden velkaantuneiden kautta. Näin velkaantumispalstallakin toistetaan yhteiskunnan yleisiä epäluuloja. Kuitenkin tutkimukseni alussa kävin läpi velkaantumisen syitä ja löydettävissä oli yhteiskunnallisia epäkohtia, huono-osaisuutta ja epäonnea.

Vaikka velkaantuminen rakentuikin näillä nuorilla omaa rahankäyttöä tai toimintaa kritisoivaksi toiminnaksi, ei se muuttanut alkuperäistä käsitystäni nuoruudesta taloudellisesti riskialttiina aikana. Juuri tietämättömyys rakentui monen velkatarinan taustalle, vaikkei itse kertoja sitä välttämättä maininnutkaan. Velan takaaminen, pikavipin ottaminen ja asunnon antaminen kaverin käyttöön heijastavat mielestäni tietämättömyyttä velan todellisesta vastuusta ja seurauksista. Velkaantumisen taustalla oli myös huono-osaisuutta ja henkilökohtaisia ongelmia sekä alkoholismia, peliongelmaa tai mielenterveysongelmaa.

Velkaantuneisuus rakentui nuorten teksteissä ennen kaikkea häpeälliseksi asiaksi. Velan ottaminen on arkipäivää eikä niinkään häpeällistä, mutta ylivelkaantuminen ja maksuhäiriömerkinnän saaminen on jotain, jota haluttiin piilotella viimeiseen saakka läheisiltä. Raha-asioiden hoidossa epäonnistuminen oli nuorille aikuisille selvästi kova pala.

Lopuksi muutama sana nuorten velkaantumisen ehkäisemisestä sekä velkaantuneiden nuorten auttamiskeinoista. Talouden ja rahankäytön suunnittelu vaatii taitoa, jota lapsuudenkodistaan lähtevällä nuorella ei välttämättä ole. Perheen talouskasvatuksella on suuri merkitys, mutta tähän seikkaan nuori itse ei voi juurikaan vaikuttaa. Nuoret olisi saavutettava ennen kuin ongelmia pääsee syntymään. Parhaiten tämä onnistunee ennen täysi-ikäisyyden saavuttamista. Näkisin

tarpeelliseksi opettaa taloudenpitoa peruskoulun ylä-asteella. Valistus näyttäisi olevan hyödyllinen keino nuorten maksuhäiriöiden ehkäisemiseksi, vaikka se tuntuukin loppuun kulutetulta ja ehkä hyödyttömältä keinolta ajatellen esimerkiksi kaikkea alkoholin haitoista tehtyä valistustyötä. Lisäämällä kuluttajakasvatusta kouluissa saataisiin talousasioiden perusteet nuorille paremmin hallintaan. Tällä voitaisiin ehkäistä sellaisia velkaantumisen muotoja, joissa kyse on osaksi tietämättömyydestä, kuten kaverin lainan takaaminen tai vuokra-asunnon luovuttaminen tuttavalle. Tietyin väliajoin toteutettava kampanjointi saattaisi myös auttaa. Esimerkiksi syksyllä 2002 Opetusministeriö, Kauppa - ja teollisuusministeriö, puhelinoperaattorit ja Kuluttajavirasto järjestivät kampanjan ”Älä sulje ovia edessäsi”. Kampanjassa jaettiin yhdeksäsluokkalaisille ja asepalveluksensa aloittaneille nuorille kampanjaan kuulunutta materiaalia, joka sisälsi tietoa raha-asioiden hoidosta.

Nuorten velkaongelmiin olisi pureuduttava järjestelmällisemmin ja kehitettävä keinoja, joilla myös nuoret voisivat hyvittää velkansa ja päästä aloittamaan ns. puhtaalta pöydältä. Sosiaalityöntekijänä toimineena näkisin, että juuri sosiaalityöhön kannattaisi kehittää keinoja auttaa näitä nuoria, koska monet näistä nuorista ajautuvat lopulta toimeentulotuen piiriin. Yhtenä keinona voisi olla esimerkiksi sosiaalinen luototus, kunnan myöntämä halpakorkoinen laina, jolla nuori voisi maksaa pois suurikorkoiset velkansa. Sosiaalinen luototus ei ole kuitenkaan käytössä monessakaan kunnassa. Nuoren on luonnollisesti kannettava veloistaan vastuu, mutta jonkinlainen sovituksen mahdollisuus olisi yhteiskunnallisestikin kannattavaa antaa. Varsinkin kun jokainen syrjäytymisvaarassa oleva nuori tarvittaisiin takaisin yhteiskuntaan jo työvoimapulankin vuoksi. Velkaantumiseen, jonka taustalla on peli- tai päihdeongelma, olisi kuitenkin pureuduttava lähinnä puuttamalla ensin ensisijaiseen ongelmaan. Päihdeongelmaisilla ja rikoksentekijöillä ns. laittomat velat kuten huumevelat ym. ovat suuri ongelma sinänsä.

Vastuuta olisi jaettava myös velkamarkkinoille päin. Nuoret kertovat saavansa

kuluttajatietoa erityisesti tiedotusvälineistä. Tämän vuoksi on ongelmallista, että sama tiedon väylä markkinoi tehokkaasti juuri esimerkiksi korkeakorkoisia kulutusluottoja. Vastuullinen velan antaja ottaa huomioon myös velallisen maksukyvyn. Useimmilla luottoa myöntävillä yrityksillä vastuu onkin tiedossa eikä velkaa myönnetä ilman suhteellisen vakituisia tuloja. Helpommin myönnettäviin pikavippeihin ollaan myös ilmeisesti kiinnittämässä aiempaa enemmän huomiota ja pikavippiyritysten toimintaa arvioidaan uudelleen. Esteenä tiukemmalle valvonnalle lienee käsitys aikuisista ihmisistä ja luottamuksesta näiden omaan harkintakykyyn raha-asioissaan. Onkin totta, että vastuu taloudellisissa asioissa on aina yksilöllä itsellään. Järkeviin taloudellisiin ratkaisuihin vaaditaan kuitenkin tietoa, jota monella nuorella ei ole. Lisäksi sairaudet, mielenterveysongelmat ja riippuvuudet langettavat yksilön omalle harkintakyvylle omat haasteensa.

Maksuhäiriömerkintä ei mielestäni sovellu henkilön yleisen luottokelpoisuuden määrittäjäksi. Se kertoo ainoastaan siitä, että henkilöllä on tai on ollut vaikeuksia maksaa laskunsa. Tämä ei tarkoita edes kaikkia laskuja, vaan yhdenkin laskun maksamatta jättäminen voi johtaa merkintään, vaikka muut laskut olisivat hoituneet asianmukaisesti ennen eräpäivää. On tarpeellista, että mahdollinen lisävelkaantuminen pysäytetään maksuhäiriömerkinnällä, ennen kuin velka kasvaa kohtuuttoman suureksi. Henkilön luottotietojen luovuttaminen tulisi kuitenkin rajata tarkasti määritellyille tahoille. Luottotietojen tarkistus yhä useammassa yhteydessä ei vastaa tarkoitustaan vaan vaikeuttaa aiheettomasti sellaisten elämisen perusasioiden, kuten asunnon tai työn saavuttamista. Maksuhäiriömerkintä alkaa olla lähes rikosrekisteriin verrattava leima yhteiskunnassa, ainoana poikkeuksena vain, että yksittäisen henkilön rikosrekisteriä ei ole oikeutta ulkopuolisilla tarkastella.

Syrjäytymistä on tutkittu paljon, mutta taloudellinen tilanne syrjäytymisen osatekijänä on jäänyt melko vähäiselle huomiolle. Mielestäni taloudellinen tilanne ja erityisesti ylivelkaantuneisuus saattaisi olla nykyisessä virtuaalirahojen maailmassa

yhtä suuri syrjäytymistekijä kuin esimerkiksi ammattikoulutuksen puuttuminen. Ammatin puute vaikeuttaa työnsaantia, jota pidetään tärkeänä henkilön yhteiskuntaan liittävänä tekijänä. Samalla tavoin ylivelkaantuneisuus ja luottohäiriömerkintä vaikeuttavat osallistumista yhteiskuntaan rajoittamalla esimerkiksi asunnon saantia, välttämättömien hyödykkeiden hankintaa (kännykkä, sähkösopimus. ym)ja leimaamalla toisarvoiseksi kansalaiseksi. Nykyisessä kulutusyhteiskunnassa kaivataan kuluttajia. Kulutuksessa epäonnistuneita ei kaivata. Heidät halutaan ikään kuin merkitä ja tunnistaa sekä sulkea pois. Jos velkojen sovittamisen mahdollisuutta ei ole, koska työtä ei saa ja rahaa ei ole, nuoren ennuste tulevaisuuden suhteen on melko heikko.

Maksuhäiriöistä ja niiden vaikutuksesta yksilön yhteiskunnalliseen toimintakykyyn on tehty hyvin vähän tutkimusta. Jatkotutkimuksen tarvetta olisi erityisesti sille, mistä maksuhäiriössä on kokonaisuudessaan kysymys ja tarvitaanko uudenlaisia mittareita henkilön taloudellisen tilanteen selvittämiseksi. Olisi myös kehitettävä keinoja erityisesti nuorten maksuhäiriöisten auttamiseksi.

LÄHTEET

Aaltola Juhani & Valli Raine toim. (2001). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä.

Austin, J. (1961) A Plea for Excuses. Teoksessa Urmson J. D ja Warnock G. (toim.) Philosophical Papers. Oxford. Clarendon Press. Viitattu aineistoon teoksessa Potter & Wetherell (1987).

Autio, Minna & Paju, Petri toim. (2005). Kuluttava nuoruus - Nuorten elinolosuhteet vuosikirja V. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 32 & Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 62. Stakes. Yliopistopaino. Helsinki

Autio, Eresmaa, Heinonen, Koljonen, Paju, Wilska (2002); Pakko riittää. Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen. Nuorisotutkimusseura.

Berger Peter L. ja Luckmann Thomas (1966) Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen - Tiedonsosiologinen tutkielma. Suomentanut ja toimittanut Raiskila Vesa. Gaudeamus 2002. Helsinki.

Bergström Seija & Leppänen Arja(1998) Markkinoinnin maailma. Ostamisen Maailma. Edita. Helsinki.

Burr, Vivien(1995).An Introduction to Social Constructionism. London. Routledge.

Ek Ellen, Saari Erkki, Viinamäki Leena, Sovio Ulla, Järvelin Marjo-Riitta (2004). Nuorten aikuisten työelämästä syrjäytyminen ja sosiaaliturvan käyttö. KELA-Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 76. Helsinki.

Erola Jani (1998): ”Täys Roisto”. Luottotietotoiminnan sosiaaliset haitat ja oikeuttamisen ongelmat Suomessa. Stakes, Raportteja 218. Gummerus, Saarijärvi.

Granfelt Riitta (1998). Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.

Hall, Stuart (1992). Kulttuurin ja politiikan murroksia. Toim. Juha Koivisto, Mikko Lehtonen, Timo Uusitupa, Lawrence Grossberg. Jyväskylä: Vastapaino.

Halonen Ulla. Nuorisotutkimus, huhtikuu 2004. Suomen Pankkiyhdistys. Helsinki. [Tarkistettu 11.6.2008] Saatavissa www-muodossa:

<http://www.pankkiyhdistys.fi/asp/system/empty.asp?P=2379&VID=default&SID=252172306271724&S=1&C=21862>

Heikkilä Matti & Vähätalo Kari (1994). Huono-osaisuus ja hyvinvointivaltion muutos, Gaudeamus.

Hollanti Jarmo & Koski Jouni (2007). Visio: Markkinoinnin soveltaminen liiketoiminnassa. Otava. Keuruu.

Hämäläinen Ulla (2004). Nuorten tulojen ja toimeentulon palapeli. Eläketurvan tutkimuksia 1/2004.

Ilmonen Kaj (1993). Tavaroiden taikamaailma. Vastapaino. Jyväskylä.

Ilmonen Kaj (2007). Johan on markkinat - kulutuksen sosiologista tarkastelua. Vastapaino.

Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero (1999). Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino. Jyväskylä.

Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero (1993). Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere. Vastapaino.

Järvinen Aki ja Mäyrä Ilkka toim. (2000) Johdatus digitaaliseen kulttuuriin. Taide ja viestintä/Tampereen ammattikorkeakoulu. Vastapaino, Tampere.

Järvinen Tero ja Jahnukainen Markku (2001) Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Teoksessa Minna Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit, yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunna reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. Yliopistopaino. Helsinki. [Viitattu 11.6.2008] Saatavilla www-muodossa osoitteessa:

http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=104

Kaartinen Risto & Lähteenmaa Jaana (2006). Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja? Kauppa- ja teollisuusministeriö, Rahoitetut tutkimukset 10/2006/Markkinaosasto. KTM. Helsinki. Saatavilla myös www-muodossa [tarkistettu 2.6.2008] osoitteessa:

<http://www.tem.fi/files/17018/Pikavippi.pdf>

Kangas Olli (2003), Laman varjo ja nousun huuma. Sosiaali - ja terveysturvan tutkimuksia 72. Helsinki.

Kangas Olli ja Ritakallio Veli-Matti toim. (1996). Kuka on köyhä? Köyhyys 1990-

luvun puolivälin Suomessa. STAKES. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Tutkimuksia 65. Turun Yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos.

Kiander Jaakko ja Lönnqvist Henrik (2002). Hyvinvointivaltio ja talouskasvu. WSOY. Vantaa.

Koljonen Virpi ja Römer- Paakkanen Tarja (2000), ”...Silloin ei ois pitäny hölmöillä...” Ylivelkaantuminen nuorena velkaantuneiden näkökulmasta. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja.

Kuluttajatutkimuskeskus www.kuluttajatutkimuskeskus.fi

Kuluttajavirasto. www.kuluttajavirasto.fi

Kuoppala Mikko, Veli-Matti Ritakallio & Salmela Tapio (1996). Ovatko opiskelijat köyhiä? Teoksessa Kangas Olli & Veli-Matti Ritakallio (toim.) Kuka on köyhä?. STAKES, Tutkimuksia 65.

Lahtinen Jukka, Isoviita Antti & Hytönen Kari (1996). Kuluttajan ostokäyttäytyminen. Markkinoinnin kilpailukeinot. Avaintulos Oy ja Jukka Lahtinen. KP Paino. Kokkola.

Lehtinen Anna-Riitta (2007). Katsaus kotitalouksien kokonaisvarallisuuden kehittymiseen. Kuluttajatutkimuskeskus. Työselosteita ja esitelmää 107/2007. [Viitattu 1.6.2008]. Saatavilla www-muodossa:

http://www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/files/5152/2007_107_tyoseloste_kokonaisvarallisuus.pdf

Matikainen Janne, Aula Pekka ja Villi Mikko toim. (2006). Tutkielmamatka verkkoviestintään. Yliopistopaino, Helsinki.

Mutttilainen Vesa (2002), Luottoyhteiskunta. Kotitalouksien velkaongelmat ja niiden hallinnan muodonmuutos luottojen säännöstelystä velkojen järjestelyyn 1980- ja 1990- luvun Suomessa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki.

Nätti Jouko (1999). Nuoret ja työmarkkinoiden muutos. Teoksessa Matti Kuorelahti & Reijo Viitanen(toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun -nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Nuoran julkaisuja nro 14. Helsinki.

Omatieto <http://www.omatieto.fi>

Paju Petri (2002), Rakastaa kulutusta ja vihaa matematiikkaa. Teoksessa Pakko riittää -Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Helsinki.

Parker Ian(1992). Discourse Dynamics: Critical Analysis for Social and Individual Psychology. London. Routledge.

Peräkylä Anssi (1990) Kuoleman monet kasvot. Identiteetin tuottaminen kuolevan potilan hoidossa. Vastapaino. Tampere.

Peura-Kapanen Liisa ja Raiskinmäki Kyösti (2006).Kulutusluottokatsaus. Kuluttajatutkimuskeskuksen työselosteita ja esitelmiä 100/2006.[viitattu 1.6.2008]. Saatavilla www-muodossa:

http://www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/files/4961/100_2006_tyoseloste_kulutusluotot.pdf

Pekkarinen Jukka ja Sutela Pekka(2002). Kansantaloustiede. WSOY. Juva. (9. Painos,

1996)

Potter Jonathan ja Wetherell Margaret (1987). Discourse and Social Psychology; Beyond attitudes and behaviour. London. Sage.

Raitanen Marko(2001). Itsenäistymisen tietää köyhtymistä. Teoksessa Kuure Tapio(toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot - vuosikirja.

Raunio Kyösti (2004). Olennainen Sosiaalityössä. Gaudeamus. Helsinki.

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 16. Kirjapaino Raamattutalo Oy. Pieksämäki.

Näkki Pirjo(2006). Vankien velkaantuminen ja yhteiskuntaan integroituminen. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:38. [Viitattu 1.6.2008]. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2006/07/h1153130479674/passthru.pdf>

Saarela Pekka (2001)Nuorisobarometri 2001. Nuorisoasiain neuvottelukunta-NUORA julkaisuja 21. [Tarkistettu 11.6.2008] Saatavilla www-muodossa osoitteessa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/barometri2001.pdf

Saarinen Henna (2001). Nuoruus ja hulluus, vanhuus ja viisaus? Tutkimus nuorten kulutuskäyttäytymisestä ja velkaantumisesta. STAKES, Raportteja. 261. Helsinki.

Salomäenpää Minna (2006).Pissikset, demittäjät ja tulevaisuuden toivot - Nuorille

suunnattujen www-sivujen analyysi. Teoksessa Matikainen Janne, Aula Pekka ja Villi Mikko(toim.) Tutkielmamatka verkkoviestintään. Yliopistopaino. Helsinki.

Simola, Anna “ Katakombi-projektit 1998-2002; Kirkko velkasyrjäytyneiden tukena” Teoksessa Sosiaalipolitiikan haasteet 2000-luvulla. Briitta Koski-aho(toim.). Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampereen Yliopisto 2003.[Viitattu 1.4.2008] Saatavilla www.uta.fi/laitokset/sospol/soha/simola.htm.

Alkuperäinen lähde: Jaana Leinonen 2003: Kirkko velkasyrjäytyneiden tukena - Raportti Katakombi-projekteista 1998-2002, Kirkkohallitus - Diakonia ja yhteiskuntatyö.

Sipilä, Jorma(1985) Sosiaalipolitiikan tulevaisuus. Tammi. Helsinki.

Suomen Asiakastieto Oy www.asiakastieto.fi/asiakastieto/ajankohtaista

Suomen Pankkiyhdistys. Nuorisotutkimus toukokuu 2006. Tutkimusraportti [Tarkistettu 1.6.2008]. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.pankkiyhdistys.fi/asp/system/empty.asp?P=2379&VID=default&SID=770048794231225&S=0&C=22506>

Suomi24 <http://www.suomi24.fi>

Suoninen, Eero (1992). Perheen kuvakulmat. Diskurssianalyysi perheenäidin puheesta. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.

Tutkimuksia. Sarja A, Nro 24.

Suoninen Eero (1999). Näkökulmia sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen.

Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino. Jyväskylä.

Suutari Minna ja Suurpää Leena (2001) Erotautumista, kiinnikkeitä ja irrallisuutta. Teoksessa Minna Suutari(toim.) Vallattomat marginaalit, yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. Yliopistopaino. Helsinki. [Viitattu 11.6.2008] Saatavilla www-muodossa osoitteessa:

http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=104

Tuomi Jouni ja Sarajärvi Anneli(2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino oy.

Valkoniemi, Ismo (2004). Seinätön vankila - velkavankeudesta toivon näkymiin. Sininauhaliitto. toim. Pirjo Poutanen.

Wilska Terhi-Anna (2001). Nuorten toimeentulo ja kulutus. Teoksessa Kuure Tapio(toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot - vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 16. Kirjapaino Raamattutalo Oy. Pieksämäki.